

Specialioji ataskaita

ES pastangos tvariai valdyti dirvožemį

Nedidelio užmojo standartai ir ribotas
tikslingumas

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

Turinys

	Dalis
Santrauka	I–IX
Įvadas	01–18
Kodėl dirvožemio valdymas ir mėšlo tvarkymas yra svarbūs	01–06
Dirvožemio ir mėšlo valdymo sprendimai	07–08
ES vaidmuo	09–18
Bendra žemės ūkio politika ir Nitratų direktyva	11–14
Komisijos ir valstybių narių vaidmuo	15–17
ES finansavimas	18
Audito apimtis ir metodas	19–24
Pastabos	25–97
Tiesioginių išmokų sąlygos nėra pakankamai griežtos siekiant tvariai valdyti dirvožemį	25–51
Kompleksinės paramos standartais gali būti pašalintos grėsmės dirvožemio ir mėšlo valdymui	25–29
Kompleksinės paramos reikalavimais gali būti prisidėta prie geros dirvožemio būklės, tačiau jų nulemti ūkininkavimo praktikos patobulinimai dažnai yra riboti	30–38
Užmojų lygis ir kompleksinės paramos poveikis tvariam dirvožemio ir mėšlo valdymui iš esmės lieka neįvertinti	39–42
2023–2027 m. tiesioginių išmokų sąlygų pakeitimų skaičius nėra pakankamas	43–51
Ribotas savanoriškų priemonių tikslingumas ir nepakankamas jų poveikio vertinimas	52–77
Mažas kaimo plėtros finansavimas, skirtas vietovėms, kuriose yra opiausių dirvožemio problemų	52–63
Kaimo plėtros programose buvo numatyta nedaug mėšlo tvarkymo priemonių, nepaisant žinomų azoto pertekliaus problemų	64–69
Valstybių narių atliktuose vertinimuose pateikta mažai informacijos apie savanoriškų priemonių poveikį	70–77

Mėšlo naudojimo apribojimų veiksmingumas ribojamas leidžiančiomis nukrypti nuostatomis ir duomenų trūkumu	78–97
Dirvožemio tarša padidėjo ūkiuose, kurie pasinaudojo nukrypti leidžianti nuostata dėl azoto ribinių verčių	78–89
Dėl duomenų trūkumo Komisija negali įvertinti, kaip valstybės narės taiko mėšlo tvarkymo reikalavimus	90–93
Nitratų direktyvos pažeidimų nagrinėjimo procedūros yra ilgos	94–97
Išvados ir rekomendacijos	98–104
Priedai	
I priedas. Atitinkamos Nitratų direktyvos nuostatos	
II priedas. Valstybių narių atranka	
III priedas. Su dirvožemiu susijusių standartų pokyčiai 2023–2027 m., palyginti su 2014–2020 m. standartais	
Santrumpos	
Terminų žodynėlis	
Komisijos atsakymai	
Chronologija	
Audito grupė	

Santrauka

I Gera dirvožemio būklė yra būtina tvariam žemės ūkiui. Tačiau 60–70 % ES dirvožemių yra prastos būklės, iš dalies dėl dabartinės dirvožemio ir mėšlo valdymo praktikos. Tai taip pat gali turėti neigiamą poveikį vandens kokybei ir biologinei įvairovei. Bendroje žemės ūkio politikoje (BŽŪP) numatyta nemažai finansinių ir teisėkūros priemonių, skirtų skatinti gerinti dirvožemio ir mėšlo valdymą 2014–2022 m. laikotarpiu, o Nitratų direktyvoje nustatyta azoto iš gyvulių mėšlo naudojimo užterštose teritorijose riba. 2023 m. rengiama teisėkūros iniciatyva suteikia galimybę sugriežtinti dirvožemio ir mėšlo valdymo standartus ir pagerinti duomenų apie dirvožemio būklę rinkimą, stebėseną ir vertinimą. Tikimės, kad mūsų auditas suteiks pridėtinės vertės šiame kontekste.

II Mūsų auditas apėmė BŽŪP priemones ir su mėšlo tvarkymu susijusius veiksmus, kurių buvo imtasi įgyvendinant Nitratų direktyvą. Vertinome, ar Europos Komisija ir valstybės narės veiksmingai naudojos ES priemonėmis, skirtomis žemės ūkio paskirties dirvožemiui valdyti ir mėšlui tvarkyti tvariai. Visų pirma vertinome:

- o ar tiesioginių išmokų ūkininkams sąlygos (kompleksinės paramos standartai ir žalinimo praktika) buvo pakankamai plataus užmojo;
- o ar BŽŪP savanoriškos kaimo plėtros priemonės buvo tikslingai taikomos ir tinkamai finansuojamos ir
- o nukrypti leidžiančių nuostatų pagal Nitratų direktyvą poveikį ir tai, ar Komisija užtikrina jos mėšlo tvarkymo reikalavimų taikymą.

III Darome išvadą, kad dėl dažnai nedidelio užmojo standartų apibrėžties ir reikalavimų, taip pat riboto tikslingumo nacionaliniu mastu turimos priemonės nebuvo pakankamai naudojamos ir kad dar yra daug galimybių dirvožemio būklei pagerinti.

IV Nustatėme, kad kompleksinės paramos standartai, susiję su dirvožemio ir mėšlo valdymu, gali padėti įveikti dirvožemiui kylančias grėsmes, nes jie taikomi 85 % naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto. Tačiau dėl valstybių narių lygmeniu nustatytų reikalavimų dažnai ūkininkų elgseną reikia keisti tik ribotai, taigi ūkininkavimo praktikos patobulinimai yra nedideli. Atlikdama metines priemonių, kurių valstybės narės ėmėsi geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimams įgyvendinti, peržiūras, Komisija neįvertino užmojo lygio. Tik labai mažai valstybių narių įvertino kompleksinės paramos indėlį užtikrinant tvarų dirvožemio valdymą ir mėšlo tvarkymą. Remiantis mūsų vertinimu, kuriame nors ir pripažįstama, kad 2023–2027 m. laikotarpiu buvo padaryta patobulinimų, esama rizikos, kad dėl nepakankamų iki šios dienos atliktų kai kurių valstybių narių įgyvendinimo priemonių pokyčių bendras poveikis tvariam dirvožemio valdymui ir mėšlo tvarkymui bus ribotas.

V Nustatėme, kad mažai BŽŪP savanoriškoms priemonėms skirtų kaimo plėtros lėšų skirta vietovėms, kuriose dirvožemio problemos yra opiausios. Net ir tais atvejais, kai parama buvo teikiama tikslingai, ne visada tose vietovėse padidėjo išlaidos. Valstybės narės savo kaimo plėtros programose nenustatė šioms priemonėms skirto biudžeto, remdamosi lėšų, reikalingų dirvožemio valdymo gerinimo tikslams pasiekti, vertinimu.

VI Nustatėme, kad valstybės narės finansavo nedaug mėšlo tvarkymo priemonių. Be to, valstybių narių atliktuose BŽŪP savanoriškų priemonių vertinimuose pateikta mažai informacijos apie jų indėlį į tvarų dirvožemio ir mėšlo valdymą.

VII Kalbant apie Nitratų direktyvos nuostatas, susijusias su mėšlu, nustatėme, kad dėl politinių sprendimų, pavyzdžiui, pieno kvotų panaikinimo, ūkiuose, kuriems taikoma nukrypti leidžianti nuostata dėl azoto ribinių verčių, ribojančių mėšlo naudojimą, padidėjo bandos dydis. Todėl dėl šios nukrypti leidžiančios nuostatos buvo apribotas Direktyvos tikslo įgyvendinimas.

VIII Komisija pranešė, kad, priklausomai nuo rodiklio, iki 13 valstybių narių savo 2016–2019 m. Nitratų direktyvos įgyvendinimo ataskaitose nepateikė duomenų apie pagrindinius mėšlo naudojimo rodiklius. Dėl tokio duomenų trūkumo sumažėja Komisijos gebėjimas įvertinti, kaip valstybėse narėse taikomi mėšlo tvarkymo reikalavimai. Be to, aštuonios valstybės narės nepateikė vandens kokybės prognozių, kurios yra būtinos sprendžiant taršos iš mėšlo problemą.

IX Rekomenduojame, kad Komisija:

- 1) peržiūrėtų ir pateiktų ataskaitą dėl standartų užmojo lygio ir įvertintų jų įgyvendinimo rezultatus;
- 2) pateiktų ataskaitą dėl BŽŪP savanoriškų priemonių tikslingo taikymo opiausioms dirvožemio problemoms spręsti;
- 3) apribotų leidžiančių nukrypti nuostatų taikymą ir peržiūrėtų tikslus, kurie vieni kitiems prieštarauja kitose politikos srityse;
- 4) pagerintų konsoliduotųjų ES lygmens duomenų kokybę, pašalindama spragas valstybių narių lygmeniu.

Įvadas

Kodėl dirvožemio valdymas ir mėšlo tvarkymas yra svarbūs

01 Dirvožemis yra labai svarbus gyvybei – jis aprūpina augalus maisto medžiagomis, vandeniu, deguonimi ir padeda jiems augti. Tai yra neatsinaujinantis išteklius. Atlikus ES dirvožemių būklės apžvalgą¹ nustatyta, kad dėl dabartinės valdymo praktikos maždaug 60–70 % ES dirvožemių yra prastos būklės. Be to, pernelyg didelis maisto medžiagų, įskaitant mėšlą, naudojimas ES žemės ūkio paskirties žemėje² daro neigiamą poveikį vandens kokybei ir biologinei įvairovei.

02 ES yra įsipareigojusi siekti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, iš kurių septyni turi tiesioginį ar netiesioginį poveikį dirvožemiui (**1 diagrama**).

¹ *Caring for soil is caring for life*, 1 priedas „Status of soil health across Europe in 2020“.

² *EU Mission Soil Deal for Europe: Living labs and lighthouses* informacijos suvestinė, 2022 m.

1 diagrama. Su dirvožemiu susijusių darnaus vystymosi tikslų apžvalga

15

Saugoti ir atkurti sausumos ekosistemas, skatinti tausų jų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės degradaciją ir pakeisti šį procesą priešingu bei sustabdyti biologinės įvairovės nykimą

2

Panaikinti badą, užtikrinti aprūpinimą maistu ir geresnę mitybą ir skatinti tvarų žemės ūkį

3

Užtikrinti sveiką gyvenimą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę

13

Imtis skubių veiksmų siekiant švelninti klimato kaitą ir jos poveikį

12

Užtikrinti tausaus vartojimo ir gamybos įpročius

11

Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs

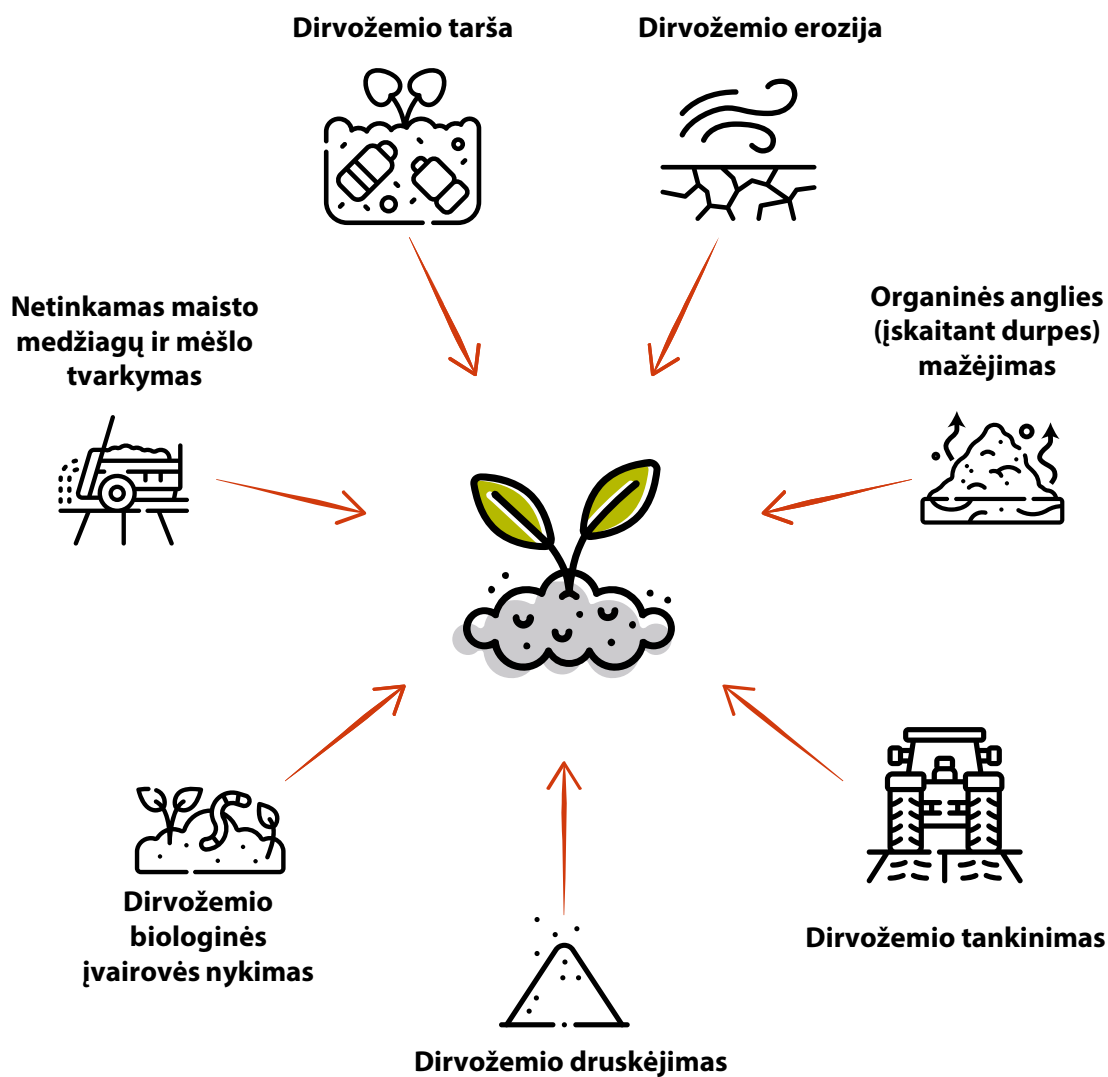
6

Visiems užtikrinti tvarią vandentvarką ir galimybę gauti vandens bei sanitarines paslaugas

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslais.

03 Europos žemės ūkio paskirties dirvožemiui daug problemų kelia įvairūs veiksniai³ (2 diagrama).

2 diagrama. Europos žemės ūkio paskirties dirvožemiui kylančios problemos

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

³ *Caring for soil is caring for life*, 1 priedas „Status of soil health across Europe in 2020“.

04 Dirvožemio organinės medžiagos suteikia maisto medžiagų tvariam augalų auginimui. Organinė anglis yra viena pagrindinių dirvožemio organinių medžiagų sudedamųjų dalių. Mažiausias organinės anglies kiekis ES paprastai yra nustatomas Viduržemio jūros regione⁴. Sausinant durpynus, dirvožemio organinės anglies patenka į atmosferą. Iš Komisijos duomenų⁵ matyti, kad durpynai užima 8 % ES žemės ploto, apskaičiuota, kad 50 % jų yra nusausinta. Todėl ES užima antrą vietą pasaulyje pagal nusausinto organinio dirvožemio išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį⁶.

05 Maždaug 25 % ES žemės erozijos lygiai yra aukštesni nei rekomenduojamoji tvari ribinė vertė (2 tonos vienam hektarui per metus)⁷, o tai reiškia, kad dirvožemio ekosistema ir toliau prastės. Daugumai ES dirvožemių gresia biologinės įvairovės nykimas⁸, o ariamoji žemė yra labiausiai pažeidžiama. Tik Suomijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Slovakijoje ir Švedijoje daugiau kaip 40 % jų teritorijos priskiriama mažos arba vidutinės rizikos grupei⁹.

06 Pagrindiniai maisto medžiagų duomenys yra maisto medžiagų balansas¹⁰, kurio svarbiausia dalis yra azotas. Mėšlas yra labiausiai paplitęs azoto šaltinis dirvožemyje. Bendras azoto balansas hektarui (**1 langelis**) 2012–2015 m. ES lygmeniu buvo 49 kg/ha azoto, o didžiausios, taršiausios vertės užfiksuotos Kipre – 187,8 kg/ha ir Nyderlanduose – 173,3 kg/ha. 2016–2019 m. laikotarpiu didžiausia žinoma vertė buvo 190,6 kg/ha Nyderlanduose.

⁴ Žr. Europos dirvožemio viršutinio sluoksnio organinės anglies kiekio žemėlapij, sudarytą taikant apibendrintą adityvųjį modelį (angl. *map of the topsoil organic carbon content of Europe generated by a generalized additive model*), De Brogniez et al., 2015 m.

⁵ *Caring for soil is caring for life*, 1 priedas „Status of soil health across Europe in 2020“.

⁶ *Reporting greenhouse gas emissions from organic soils in the European Union: challenges and opportunities*; („Greifswald Mire Centre“ medžiaga 02/2018).

⁷ *A Soil Erosion Indicator for Supporting Agricultural, Environmental and Climate Policies in the European Union*, Panagos et al., 2020 m.

⁸ *Global soil biodiversity atlas*, Orgiazzi et al., 2016 m., Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

⁹ *A knowledge-based approach to estimating the magnitude and spatial patterns of potential threats to soil biodiversity*, Orgiazzi et al., 2016 m.

¹⁰ Komisijos ataskaita (2016–2019 m.) dėl Nitrato direktyvos.

1 langelis

Bendras azoto balansas

Bendras azoto balansas – tai rodiklis, rodantis galimą svarbios dirvožemio ir augalų maisto medžiagos pertekliaus arba trūkumo grėsmę. Juo parodomas ryšys tarp žemės ūkio veiklos ir poveikio aplinkai, nustatomi veiksniai, lemiantys azoto perteklių ar trūkumą, ir atspindimos tendencijos laikui bėgant.

Azotas yra vienas pagrindinių augalų augimo elementų. Nuolatinis šios maisto medžiagos trūkumas gali sukelti dirvožemio degradaciją ir eroziją. Perteklinis azoto naudojimas gali sukelti paviršinio ir požeminio vandens taršą bei eutrofikaciją.

Bendras azoto balansas apima iš gyvulių išsiskiriantį azotą ir mėšlo bei trąšų naudojimą. Jis apskaičiuojamas kaip į žemės ūkio paskirties žemę patenkančio ir iš jos išsiskiriančio azoto skirtumas.

Šaltinis: Eurostatas.

Dirvožemio ir mėšlo valdymo sprendimai

07 Tvaraus dirvožemio valdymo gairėse¹¹ Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacija nustato ūkininkavimo būdus, kuriais mažinamos dirvožemiui keliamos problemos, pavyzdžiui, antsėliai, minimalus žemės dirbimas, sėjomaina, optimalus maisto medžiagų naudojimas ir dirvožemio, kuriame gausu anglies, apsauga, tačiau taip pat nurodo metodus, kurių reikėtų vengti, pavyzdžiui, augmenijos deginimo ir perteklinio tręšimo.

08 ES 2030 m. dirvožemio strategijoje teigiama, kad „ES lygmeniu nėra sutartos bendros TDV („tvaraus dirvožemio valdymo“) apibrėžties, kuri būtų konkreti ir išsami, kad ją būtų galima įgyvendinti“.

¹¹ *Voluntary guidelines on sustainable soil management*, Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacija, 2018 m.

ES vaidmuo

09 Dirvožemio ir mėšlo valdymas sulaukė politinio susidomėjimo: Europos Parlamentas priėmė dvi rezoliucijas dėl **dirvožemio** ir **nitratų**, buvo priimta ES 2030 m. dirvožemio strategija, o Komisija rengia 2023 m. teisėkūros iniciatyvą dėl ES dirvožemių apsaugos, tvaraus valdymo ir atkūrimo.

10 Europos Parlamento rezoliucijose pripažinta dirvožemio ir mėšlo svarba ir būtinybė šalinti grėsmes, taip pat poreikis juos valdyti tvariau. ES 2030 m. dirvožemio strategijoje išdėstyta dirvožemio apsaugos ir atkūrimo bei tvaraus jo valdymo užtikrinimo sistema. Joje siūlomi konkretūs veiksmai iki 2030 m. atsižvelgiant į tikslą iki 2050 m. užtikrinti gerą dirvožemio būklę.

Bendra žemės ūkio politika ir Nitratų direktyva

11 Bendrai žemės ūkio politikai (BŽŪP) 2014–2020 m. teko 408 milijardai eurų – daugiau kaip trečdalis ES biudžeto. Tvarus gamtos išteklių, įskaitant dirvožemį, valdymas yra vienas iš trijų pagrindinių jos tikslų. Į BŽŪP įtrauktas priemonių, kuriomis siekiama prisidėti prie šio tikslo, rinkinys (**2 langelis**).

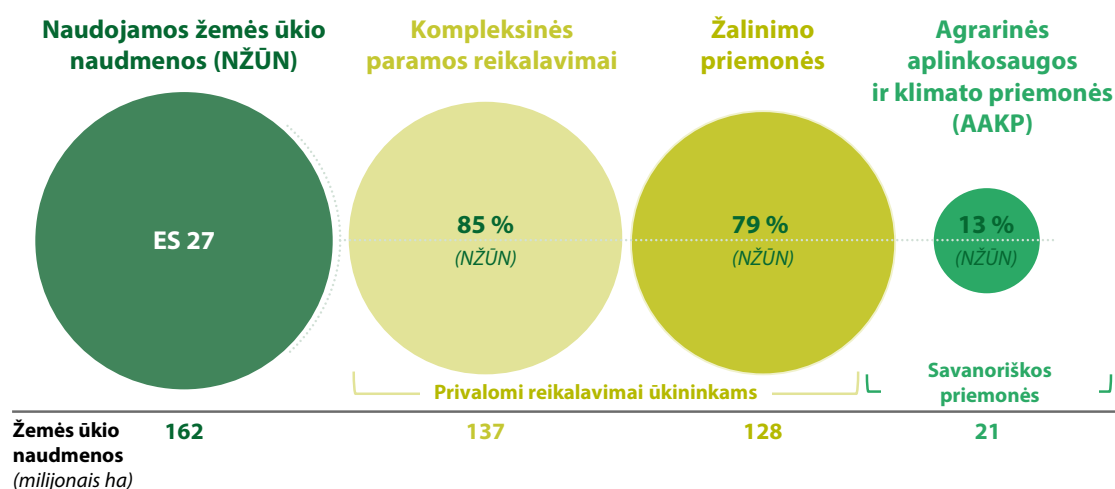
2 langelis

BŽŪP priemonės ir aplinkosaugos reikalavimai, susiję su dirvožemio ir mėšlo valdymu

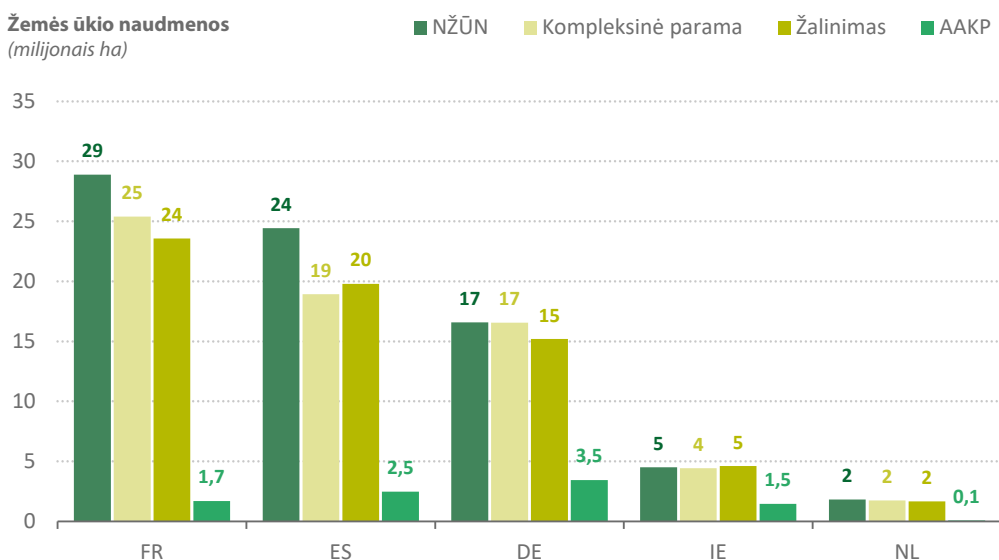
- **Kompleksinė parama** sieja daugumą BŽŪP išmokų gavėjų su ES aplinkosaugos teisės aktuose nustatytų taisyklių laikymusi ir būtinybe išlaikyti žemės ūkio paskirties žemę geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės. Ją sudaro privalomos taisyklės, apimančios reikalavimus, susijusius su mėšlo tvarkymu ir dirvožemiu, pavyzdžiui, minimali dirvožemio dangą, dirvožemio organinių medžiagų išsaugojimas ir erozijos prevencija. Šios taisyklės išdėstytos teisės aktais nustatytuose valdymo reikalavimuose (TANVR) ir geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) standartuose.
- **Žalinimo** praktika siekiama dirvožemio išsaugojimo tikslų, pavyzdžiui, įvairinti pasėlius arba išlaikyti daugiamečius žolynus. Kai kurios ekologiniu požiūriu svarbios vietovės (EPSV) taip pat gali būti naudingos dirvožemiui.
- Pagal kaimo plėtros programas (KPP) valstybės narės gali remti **agrarinės aplinkosaugos ir klimato srities įsipareigojimus** (AECM), kurie apima savanorišką aplinkai palankią ūkininkavimo praktiką ir pagal kuriuos reikalaujama daugiau pastangų nei tos, kurių reikalaujama pagal privalomas taisykles. Pagal jas taip pat gali būti remiamos kitos priemonės, kurios gali turėti įtakos dirvožemiui ir mėšlui, pavyzdžiui, parama ekologiniam ūkininkavimui, investicijos, keitimasis žiniomis ir konsultavimo paslaugos.

12 3 diagramoje parodyta BŽŪP su dirvožemiu susijusių priemonių dalis naudojamų žemės ūkio naudmenų plote ES ir penkiose auditui atrinktose valstybėse narėse. Ši dalis įvairiose valstybėse narėse skiriasi, tačiau savanoriškos agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės (AAKP) taikomos daug mažesniame plote nei kompleksinės paramos ir žalinimo priemonės.

3 diagrama. Žemės ūkio paskirties žemė, kuriai 2020 m. taikyti aplinkosaugos reikalavimai

Žemės ūkio naudmenos (milijonais ha)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

13 2014–2020 m. programavimo laikotarpis buvo pratęstas iki 2022 m. Kiekviena valstybė narė savo 2023–2027 m. strateginiame plane turi nustatyti BŽŪP priemones. **4 diagramoje** nauja žalioji struktūra lyginama su ankstesnio programavimo laikotarpio struktūra.

4 diagrama. Ankstesnės ir naujos BŽŪP žalioji struktūra

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

14 Nitratų direktyvoje daugiausia dėmesio skiriama taršai maisto medžiagomis iš žemės ūkio šaltinių ir nustatoma azoto iš gyvulių mėšlo naudojimo užterštose teritorijose riba (*1 priedas*). Ja skatinama taikyti gerąją žemės ūkio praktiką, pavyzdžiui, naudoti tinkamus maisto medžiagų kiekius pasėliams, naudoti maisto medžiagas tik tinkamomis augalų augimo ir klimato sąlygomis ir nenaudoti maisto medžiagų gausaus lietaus laikotarpiais arba ant įšalusios žemės.

Komisijos ir valstybių narių vaidmuo

15 BŽŪP taikomas [pasidalijamojo valdymo principas](#), o Nitratų direktyvai – [subsidiarumo principas](#). Taigi atsakomybe už šios politikos įgyvendinimą dalijasi ir Komisija, ir valstybės narės.

16 Komisija siūlo ir įgyvendina žemės ūkio, aplinkos ir klimato srities teisės aktus ir politiką, įskaitant BŽŪP ir Nitratų direktyvą. Valstybės narės, glaudžiai bendradarbiaudamos su Komisija ir priimdamos nacionalinius planus ir programas, yra atsakingos už šios politikos įgyvendinimą.

17 Pagal direktyvą valstybės narės turi imtis būtinų priemonių, kad išspręstų nitratų pertekliaus vandenyse problemą, ir pateikti įrodymų, kad šios priemonės yra pakankamos. Komisija turėtų stebėti valstybių narių taikomų priemonių poveikį vandens kokybei ir prašyti imtis tolesnių veiksmų, jei jų nepakanka. Nors pačioje Nitratų direktyvoje sankcijos nenumatytos, jei valstybės narės nesiima pakankamų veiksmų pagal šią direktyvą, Komisija gali kreiptis į Europos Teisingumo Teismą.

ES finansavimas

18 Komisija neturi BŽŪP išlaidų dirvožemiui ir mėšlui įverčio. Vertę bandėme nustatyti taikydami Komisijos naudojamą stebėjimo metodą. Nors anksčiau šį metodą esame kritikavę¹², jį naudojome norėdami nustatyti išlaidų dydį, nes kito metodo nėra. Taikydami šį metodą apskaičiavome, kad 2014–2020 m. BŽŪP finansavimas tvariam dirvožemio ir mėšlo valdymui sudarė apie 85 milijardus eurų.

¹² [Specialioji ataskaita 09/2022](#) „Klimato srities išlaidos 2014–2020 m. ES biudžete“.

Audito apimtis ir metodas

19 Vertiname, ar Europos Komisija ir valstybės narės veiksmingai naudojami turimomis ES priemonėmis, skirtomis tvariai valdyti žemės ūkio paskirties dirvožemiui ir mėšlui. Visų pirma vertiname:

- o ar tiesioginių išmokų ūkininkams sąlygos (kompleksinės paramos standartai ir žalinimo praktika) yra pakankamai plataus užmojo;
- o ar BŽŪP savanoriškos kaimo plėtros priemonės buvo tikslingai taikomos ir tinkamai finansuojamos ir
- o nukrypti leidžiančių nuostatų pagal Nitratų direktyvą poveikį ir tai, ar Komisija užtikrina jos mėšlo tvarkymo reikalavimų taikymą.

20 Taip pat nagrinėjome, ar jos įvertino gautus rezultatus ir padarė tinkamas išvadas, kad galėtų pasirengti būsimiems iššūkiams. 2023 m. Komisijos rengiama teisėkūros iniciatyva suteikia galimybę sugriežtinti dirvožemio ir mėšlo valdymo standartus ir pagerinti duomenų apie dirvožemio būklę rinkimą, stebėseną ir vertinimą. Tikimės, kad mūsų auditas suteiks pridėtinės vertės šiame kontekste.

21 Mūsų audito sritis apima BŽŪP priemones ir su mėšlo tvarkymu susijusius veiksmus, kurių imtasi įgyvendinant Nitratų direktyvą. Ji neapima miško įveisimo, kuris atlieka svarbų vaidmenį saugant dirvožemį, nes apie tai kalbama mūsų neseniai parengtoje [specialiojoje ataskaitoje dėl miškininkystės](#).

22 Apžvelgėme 2014–2020 m. laikotarpį ir 2023–2027 m. laikotarpio perspektyvą. Surengėme interviu su Komisijos pareigūnais ir peržiūrėjome Komisijos dokumentus, kad išanalizuotume, kaip institucija įvertino ES priemonių poreikį, kaip parengė šias priemones, stebėjo jų įgyvendinimą ir įvertino jų poveikį. Taip pat atlikome auditą atitinkamose institucijose Vokietijoje (Žemutinėje Saksonijoje), Airijoje, Ispanijoje (Andalūzijoje), Prancūzijoje ir Nyderlanduose, kur:

- analizuodami dokumentus ir duomenis, surinkome audito įrodymus;
- surengėme interviu su institucijų, atsakingų už ES priemonių rengimą ir įgyvendinimą, atstovais.

23 Šias valstybes nares pasirinkome remdamiesi konkrečiais ypatumais, pavyzdžiui, žemės ūkio dirvožemiui kylančių grėsmių pobūdžiu ir azoto balansu (žr. [II priedą](#)).

24 Galiausiai išsiuntėme klausimyną likusių 22 valstybių narių nacionalinėms institucijoms, iš kurių 19 pateikė atsakymus. Rengdami pastabas išanalizavome gautus atsakymus kartu su kitais mūsų įrodymų šaltiniais.

Pastabos

Tiesioginių išmokų sąlygos nėra pakankamai griežtos siekiant tvariai valdyti dirvožemį

Kompleksinės paramos standartais gali būti pašalintos grėsmės dirvožemio ir mėšlo valdymui

25 Kompleksinės paramos reikalavimai taikomi maždaug 85 % ES žemės ūkio paskirties žemės¹³ (žr. **3 diagramą**). Todėl jie gali būti naudinga priemonė dirvožemio ir mėšlo valdymo problemoms ES spręsti. Vertiname, kiek standartai (atitinkami GAAB ir TANVR) leidžia išnaudoti šį potencialą, įvertindami jų reikalavimus pasirinktose valstybėse narėse ir kiek šis potencialas sumažėja dėl sutampančių standartų.

26 Į BŽŪP reglamentą¹⁴ įtraukti trys su dirvožemio valdymu susiję standartai. Jais siekiama skatinti dirvožemiui naudingą praktiką ir uždrausti žalingą praktiką. Jie susiję su minimalia dirvožemio danga (4 GAAB), minimalaus žemės valdymo praktika siekiant apriboti eroziją (5 GAAB) ir dirvožemio organinių medžiagų išsaugojimu (6 GAAB).

27 Valstybės narės yra atsakingos už konkrečių reikalavimų nustatymą nacionaliniu lygmeniu, todėl jos gali sutelkti dėmesį į svarbiausias problemas, su kuriomis susiduria. Pavyzdžiui, Airijoje, kur didžioji dalis žemės ūkio paskirties žemės naudojama galvijams ganyti, valdžios institucijos pagal 5 GAAB reikalavimus daugiausia dėmesio skyrė tam, kad būtų išvengta per didelio nuganyimo ir dirvožemio nutrypimo. Prancūzijoje vertikalus arimas draudžiamas sklypuose, kurių nuolydis didesnis nei 10 %.

28 Be trijų su dirvožemiu susijusių standartų, Nitratų direktyvos 4 ir 5 straipsniai įtraukti į kompleksinės paramos taikymo sritį pagal 1 TANVR „Vandenių apsauga nuo taršos nitratais“. Tai taikoma visiems paramos gavėjams vietovėse, kurios yra nustatytos kaip nitratų pažeidžiamos zonos. Peržiūrėjome valstybių narių nustatytus reikalavimus, kuriais siekiama užtikrinti tvarų mėšlo tvarkymą (žr. **3 langelį**, kuriame pateiktas šių reikalavimų Prancūzijoje pavyzdys). Nustatėme, kad nors Nyderlanduose

¹³ 2020 m. vertė pagal rodiklį „Žemės ūkio paskirties žemė, kuriai taikomi aplinkosaugos reikalavimai“.

¹⁴ 2013 m. gruodžio 17 d. [Reglamento \(ES\) Nr. 1306/2013](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos II priedas.

buvo apibrėžti 1 TANVR reikalavimai, jie apima įprastą praktiką, pavyzdžiui, draudimą naudoti mėšlą ariamojoje žemėje, kurios nuolydis yra 18 % ar didesnis.

3 langelis

Prancūzijoje nustatyti reikalavimai pagal 1 TANVR

- 1) Laikotarpių, kuriais draudžiamas skleidimas, paisymas
- 2) Pakankamų mėšlo saugojimo pajėgumų buvimas
- 3) Tręšimo azotu balanso laikymasis
- 4) Dirvožemio analizė
- 5) Metinės 170 kg/ha azoto ribos naudojamame žemės ūkio naudmenų plote laikymasis
- 6) Konkrečių skleidimo sąlygų laikymasis
- 7) Augalinės dangos buvimas, siekiant apriboti azoto nutekėjimą lietingais laikotarpiais
- 8) Daugiametės augalinės dangos buvimas palei tam tikrus vandentakius

29 Taip pat nustatėme, kad visa 1 TANVR taikymo sritis sutampa su GAAB standartais, todėl sumažėja jų galimybės šalinti su dirvožemio ir mėšlo valdymu susijusias grėsmes. Pavyzdžiui, Prancūzijoje 4 GAAB dėl minimalios dirvožemio dangos taikomas tik nitratų pažeidžiamoms zonoms, o tai jau yra sąlyga, taikoma pagal 1 TANVR. Todėl 2017 m. Prancūzijoje 11 % ariamosios žemės liko nenaudojama. Panašiai Airijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose 1 GAAB reikalavimai sutampa su 1 TANVR reikalavimais. Komisija patvirtino, kad 4 GAAB tikslas – užtikrinti minimalią dirvožemio apsaugą, neatsižvelgiant į veiksmus, planuojamus pagal Nitratų direktyvą.

Kompleksinės paramos reikalavimais gali būti prisidėta prie geros dirvožemio būklės, tačiau jų nulemti ūkininkavimo praktikos patobulinimai dažnai yra riboti

30 Valstybės narės turėtų nustatyti reikalavimus, kurie turėtų teigiamą poveikį dirvožemio būklei. Reikalavimų lygis yra tinkamas, kai taikant standartus pradedama gerinti dirvožemio būklę dideliuose plotuose. Savo [2008 m. ataskaitoje](#), esant ankstyviems kompleksinės paramos politikos etapams, informavome, kad kompleksinės paramos reikalavimai ir standartai taikomi visiems ūkininkams, todėl

turėjo būti nustatytas pagrįstas minimalus lygis. Analizavome pasirinktų valstybių narių standartus ir reikalavimus bei Komisijos informaciją, kad įvertintume, ar reikalavimų lygis yra pakankamai aukštas.

31 Komisijos ataskaitoje, kurioje vertinami BŽŪP rezultatai, pripažįstama, kad „*apskritai valstybės narės visapusiškai nesinaudojo esamomis BŽŪP prisitaikymo priemonėmis (pavyzdžiui, kompleksine parama)*“¹⁵. Vertindama su gamtos ištekliais susijusias BŽŪP priemones¹⁶, Komisija padarė išvadą, kad „valstybės narės [...] pasirinko minimalistinį požiūrį į tam tikras bendresnes kompleksinės paramos ir žalinimo sąlygas“. Mūsų atlikta atrinktų valstybių narių apžvalga patvirtinta tokia išvada dėl dirvožemio ir mėšlo valdymo. Nustatėme, kad pagal valstybių narių lygmens reikalavimus laikantis su dirvožemiu susijusių standartų dažnai reikalaujama nedaug keisti esamą ūkininkavimo praktiką arba visai to nereikalaujama.

32 Nagrinėjome, kiek neatitikčių nustatė nacionalinės institucijos pasirinktose valstybėse narėse. Pavyzdžiui, Nyderlanduose 2016–2021 m. laikotarpiu neatitikčių trims su dirvožemiu susijusiems standartams skaičius yra lygus nuliui. Tai vienas iš požymių, kad šie standartai nėra griežti.

33 4 GAAB dėl minimalios dirvožemio dangos taikomas ariamajai žemei. Taigi Airijoje, kur 92 % naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto sudaro pievos, standartas taikomas tik ribotam plotui. Ispanijoje ir Vokietijoje dėl šio GAAB ūkininkams taikomi apribojimai. Pavyzdžiui, Ispanijoje dėl GAAB reikalavimų, taikomų šlaitams su papildomais reikalavimais, susijusiais su pūdymu ir daugiamečiais pasėliais, nustatyta palyginti daug neatitikčių.

34 Nė vienoje iš penkių pasirinktų valstybių narių neradome jokių požymių, kad dėl 6 GAAB, susijusio su dirvožemio organinių medžiagų lygio išsaugojimu draudžiant deginti ražieną, reikėtų keisti esamą ūkininkavimo praktiką.

35 Ši nuostata, nors ir mažesniu mastu, taikoma ir 5 GAAB dėl minimalaus žemės valdymo. Pavyzdžiui, Prancūzijoje draudžiama dirbti įmirkusiuose žemės sklypuose, o tai jau yra įprasta praktika.

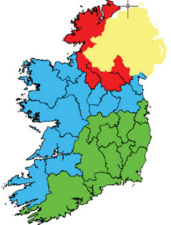
¹⁵ COM(2021) 815 *final*, Ataskaita dėl bendros stebėsenos ir vertinimo sistemos įgyvendinimo, 2021 12 16, p. 6.

¹⁶ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, vertinimo santrauka, SWD(2021) 425 *final*, BŽŪP poveikis biologinei įvairovei, dirvožemiui ir vandeniui (gamtos ištekliams), p. 2.

36 Nustatėme gerosios praktikos, kurią vykdant padidinamas tvaraus mėšlo tvarkymo priemonių veiksmingumas, pavyzdžių. Visų pirma trys iš atrinktų valstybių narių (Vokietija, Airija ir Nyderlandai) visą savo teritoriją paskelbė nitratų pažeidžiama zona, o tai padidina 1 TANVR taikymo sritį.

37 Airijoje mėšlo laikymo pajėgumai ir draudžiami mėšlo skleidimo laikotarpiai skirstomi į tris zonas, apibrėžtas pagal tokius parametrus kaip dirvožemio tipas ir kritulių kiekis (žr. **5 diagramą**). Airija taip pat įgyvendino 1 TANVR nuostatas, susijusias su fosfatų ir azoto naudojimu. Tai nėra privaloma, bet atitinka konkretų nacionalinį poreikį, nes Airijoje yra vienas didžiausių fosforo perteklių ES.

5 diagrama. Dviejų pagrindinių 1 TANVR komponentų regionalizavimas Airijoje

Zonos	Pagrindinis komponentas: Reikalingas saugojimo pajėgumas pagal zonas	Pagrindinis komponentas: Draudžiamas skleidimo laikotarpis pagal zonas																									
	A 16 savaičių	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Trąšos Tipas</th> <th>Pradžios data</th> <th>A zona</th> <th>B zona</th> <th>C zona</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Cheminė medžiaga</td> <td>nuo rugsėjo 15 d. iki</td> <td>sausio 12 d.</td> <td>sausio 15 d.</td> <td>sausio 31 d.</td> </tr> <tr> <td>Organinė medžiaga</td> <td>nuo spalio 15 d. iki</td> <td>sausio 12 d.</td> <td>sausio 15 d.</td> <td>sausio 31 d.</td> </tr> <tr> <td>Ūkiniai gyvūnai</td> <td>nuo lapkričio 1. d. iki</td> <td>sausio 12 d.</td> <td>sausio 15 d.</td> <td>sausio 31 d.</td> </tr> <tr> <td>Mėšlas</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Trąšos Tipas	Pradžios data	A zona	B zona	C zona	Cheminė medžiaga	nuo rugsėjo 15 d. iki	sausio 12 d.	sausio 15 d.	sausio 31 d.	Organinė medžiaga	nuo spalio 15 d. iki	sausio 12 d.	sausio 15 d.	sausio 31 d.	Ūkiniai gyvūnai	nuo lapkričio 1. d. iki	sausio 12 d.	sausio 15 d.	sausio 31 d.	Mėšlas				
	Trąšos Tipas		Pradžios data	A zona	B zona	C zona																					
	Cheminė medžiaga		nuo rugsėjo 15 d. iki	sausio 12 d.	sausio 15 d.	sausio 31 d.																					
	Organinė medžiaga		nuo spalio 15 d. iki	sausio 12 d.	sausio 15 d.	sausio 31 d.																					
Ūkiniai gyvūnai	nuo lapkričio 1. d. iki	sausio 12 d.	sausio 15 d.	sausio 31 d.																							
Mėšlas																											
B 18 savaičių																											
C (Donegalas ir Leitrimas) 20 savaičių																											
C (Kavanas ir Mònachanas) 22 savaitės																											

Šaltinis: Žemės ūkio, maisto ir jūrų departamentas, *Cross-compliance requirements explanatory handbook*, p. 11 ir 13.

38 Vokietijoje ir Prancūzijoje valdžios institucijos sugriežtino reikalavimus dėl paramos sąlygų nitratais užterštose teritorijose. Ispanijoje 6 GAAB reikalavimai taip pat taikomi tręšiant srutomis, todėl reikalavimas taikomas ne tik nitratų pažeidžiamose zonose.

Užmojų lygis ir kompleksinės paramos poveikis tvariam dirvožemio ir mėšlo valdymui iš esmės lieka neįvertinti

39 Komisija kasmet atlikdavo priemonių, kurių valstybės narės ėmėsi GAAB įgyvendinti, peržiūrą išsamumo ir suderinamumo su [Reglamento \(ES\) Nr. 1306/2013](#) nuostatomis atžvilgiu. Tačiau joje nepateikta pastabų dėl standartų užmojo lygio.

40 Komisijos atliktoje nacionalinių BŽŪP strateginių planų peržiūroje teigiama, kad „[v]ertinant aplinkosaugos ir klimato užmojus reikia atsižvelgti į visų BŽŪP priemonių sinergiją, o ne tik į paramos sąlygas“. Taigi, Komisija atlieka holistinį BŽŪP aplinkosaugos užmojų vertinimą, neišskirdama privalomų paramos sąlygų reikalavimų ir savanoriškų priemonių.

41 2016 m. ataskaitoje dėl kompleksinės paramos pažymėjome, kad Komisija ją nepakankamai kruopščiai tikrina. Tai patvirtinta poveikio vertinime, kuris pateiktas kartu su pasiūlymais dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl BŽŪP po 2020 m.¹⁷

42 Kompleksinės paramos poveikis tvariam dirvožemio ir mėšlo valdymui iš esmės lieka neįvertintas. Taip buvo penkiose mūsų atrinktose valstybėse narėse. Mūsų tyrimas dar kartą patvirtina šį vertinimo trūkumą: tik nedaugelis pateiktų atsakymų galėtų patvirtinti, kad toks vertinimas atliktas. Tačiau 2020 m. lapkričio mėn. Komisija paskelbė specialų BŽŪP poveikio tvariam dirvožemio valdymui tyrimą.

2023–2027 m. tiesioginių išmokų sąlygų pakeitimų skaičius nėra pakankamas

43 Daugiau nei pusė mūsų apklausoje dalyvavusių respondentų atsakė, kad 2014–2022 m. kompleksinės paramos taisyklėse dėl dirvožemio apsaugos esminių pakeitimų nebuvo. Tik 13 % respondentų nurodė, kad GAAB pokyčiai yra ypač svarbūs žemės ūkio paskirties dirvožemio apsaugai ir (arba) mėšlo tvarkymui 2023–2027 m. BŽŪP laikotarpiu. Siekdami geriau įvertinti nepakankamą 2023–2027 m. laikotarpio paramos sąlygų reikalavimų turinio pokyčių riziką, peržiūrėjome pagrindinius to laikotarpio standartus ir reikalavimus penkiose mūsų audituotose valstybėse narėse.

44 Vienas svarbus pokytis rengiant 2023–2027 m. BŽŪP yra reikalavimo taikyti klimatui ir aplinkai naudingą žemės ūkio praktiką, vadinamą „žalinimu“, įtraukimas į griežtesnes paramos sąlygas (žr. 13 dalį). Viena iš pagrindinių šio pokyčio pasekmių yra sumažinti ūkių, kurie atleisti nuo žalinimo pareigos, skaičių ir reikalavimas taikyti normas platesnei gyventojų grupei. Nustatėme, kad 2014–2022 m. laikotarpiu tokios žalinimo taisyklių išimtys buvo plačiai paplitusios (4 langelis).

¹⁷ SWD(2018) 301 final; 2018 6 1; 1/3 dalis; p. 9.

4 langelis

Žalinimo reikalavimų išimtis

Apskaičiavome, kad Prancūzijoje 2017–2019 m. tik apie 35 % ūkių privalėjo taikyti tris žalinimo būdus (pasėlių įvairinimas, daugiamečių žolynų išlaikymas, ekologiniu požiūriu svarbios vietovės).

Airijoje 94 % ūkių netaikomi pasėlių įvairinimo ir ekologiniu požiūriu svarbių vietovių reikalavimai, daugiausia dėl to, kad 90 % žemės ūkio naudmenų ploto sudaro daugiamečiai žolynai.

ES teisės aktuose nustatyta 15 ha ūkio dydžio riba Ispanijos atveju atrodo per didelė dėl ūkininkavimo sektoriaus struktūros, dėl kurios galima taikyti daug EPSV įgyvendinimo išimčių: 2020 m. 64 % valdų buvo atleista nuo EPSV reikalavimo.

45 Tačiau kyla rizika, kad toks žalinimo reikalavimų taikymas platesnei gyventojų grupei turės nedidelį poveikį. Dviejose ankstesnėse specialiosiose ataskaitose dėl žalinimo ir biologinės įvairovės žemės ūkio paskirties žemėje buvo akcentuojamos žalinimo poveikio žemės ūkio veiklos pokyčiams ribos. Remiantis neseniai Vokietijoje atliktu tyrimu, kuriame buvo įvertintas žalinimo priemonių indėlis mažinant grėsmes žemės ūkio paskirties dirvožemiui¹⁸, metinės žemės ūkio subsidijos, mokamos ūkiams už žalinimą, siekia 1,5 milijardo eurų, o ūkių išlaidos buvo įvertintos 190 milijonų eurų. Ataskaitoje padaryta išvada, kad didelėmis finansavimo sumomis užtikrintas tik nedidelis poveikis aplinkai.

46 2021 m. reglamente dėl BŽŪP strateginių planų įtvirtintas principas, pagal kurį valstybės narės turi siekti didesnių užmojų, susijusių su aplinkos ir klimato tikslais. Vienas iš reglamento pavyzdžių – reikalavimo dėl pasėlių įvairinimo pakeitimas griežtesniu sėjomainos reikalavimu. Savo apžvalgoje nenustatėme nė vieno atvejo, kai sąlygos buvo sušvelnintos, išskyrus 6 GAAB (žr. 47 dalį). Tačiau nustatėme, kad Prancūzijoje aplinkosaugos institucija, vertindama strateginį planą, aiškiai įvardijo ribotą didesnių aplinkosaugos užmojų riziką.

¹⁸ *Geringe Umweltwirkung, hohe Kosten* – „Ergebnisse und Empfehlungen aus dem Projekt Evaluierung der Gemeinsamen Agrarpolitik aus Sicht des Umweltschutzes II“, Norbert Röder, Andrea Ackermann, Sarah Baum, Johannes Wegmann – Thünen-Institut für Ländliche Räume, Braunschweig, Jörn Strassemer, Franz Pöllinger – Julius-Kühn-Institut, Kleinmachnow, 71/2021.

47 Komisija padarė išvadą, kad nauja ankstesnio 4 GAAB dėl minimalios dirvožemio dangos versija buvo išsamesnė. Tačiau ji taip pat padarė išvadą, kad buvęs 5 GAAB nebuvo reikšmingai pakeistas. Be to, ji nustatė, kad buvusio 6 GAAB, kurio pirminis tikslas buvo apsaugoti dirvožemio organines medžiagas taikant tinkamą praktiką ir neapsiribojo draudimu deginti ariamąsias ražienas, esmė nepasikeitė. Naujoje šio GAAB versijoje daugiausia dėmesio skiriama tik šiai praktikai, todėl iš esmės sąlygos buvo sušvelnintos.

48 Mūsų apžvalga taip pat parodė, kad, nepaisant tam tikrų patobulinimų, pavyzdžiui, Ispanijoje ir Vokietijoje, su dirvožemiu susijusių GAAP įgyvendinimo sąlygų pokyčiai 2023–2027 m. laikotarpiu, palyginti su 2014–2022 m. laikotarpiu, apskritai išlieka riboti (*III priedas*).

49 Į 2023–2027 m. ES sistemą įtrauktas naujas TANVR, kuriuo įgyvendinamos kai kurios [Vandens pagrindų direktyvos](#) nuostatos. Manome, kad šis įtraukimas yra aktualus mėšlo tvarkymui. Pavyzdžiui, Ispanijoje šiuo naujuoju TANVR draudžiama kaupti ar laikyti mėšlo ar kitų neorganinių trąšų krūvas, dėl kurių iš dirvožemio gali išsiplauti nitratai.

50 Tačiau 2023–2027 m. laikotarpiu Nitratų direktyvos įgyvendinimo užtikrinimo TANVR taikymo sritis ES lygmeniu¹⁹ išlieka nepakitusi. Radome tik vieną sąlygą (nekrauti mėšlo lietingais laikotarpiais nuo rugsėjo 1 d. iki kovo 31 d.), kuri bus įtraukta į esamą TANVR sistemą (Ispanijoje (Andalūzijoje)). Nepavyko nustatyti didelių pokyčių įgyvendinant TANVR Airijoje, o Nyderlanduose ir Prancūzijoje audito metu TANVR nebuvo atnaujinti.

51 Siekiant apsaugoti dirvožemius, kuriuose gausu anglies, į 2023–2027m. sistemą įtrauktas naujas GAAB, skirtas šlapynių ir durpynų apsaugai (2 GAAB). Pasak Komisijos, 11 valstybių narių nusprendė įgyvendinti 2 GAAB nuo 2023 m. [Reglamente \(ES\) Nr. 2021/2115](#) numatyta galimybė atidėti įgyvendinimą iki 2024 m. arba 2025 m., nes dar gali prireikti atlikti parengiamuosius darbus. Nustatėme, kad nė viena iš atrinktų valstybių narių negalėjo iki 2024 m. visoje savo teritorijoje įgyvendinti šio GAAB.

¹⁹ 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [Reglamento \(ES\) Nr. 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų) rėmimo taisyklės, III priedas.

Ribotas savanoriškų priemonių tikslingumas ir nepakankamas jų poveikio vertinimas

Mažas kaimo plėtros finansavimas, skirtas vietovėms, kuriose yra opiausių dirvožemio problemų

52 Manome, kad siekiant kuo didesnio finansavimo poveikio, reikėjo skirti pakankamą finansavimą vietovėms, turinčioms didelių dirvožemio problemų. Peržiūrėjome, ar šiuo atžvilgiu agrarinės aplinkosaugos išmokos buvo tikslingai skiriamos.

53 Nustatėme, kad Komisija nurodė bendrą tikslingo finansavimo trūkumą. Vertindama su gamtos ištekliams susijusias BŽŪP priemones²⁰, Komisija padarė išvadą, kad „*valstybės narės atsisakė skirti daugiau lėšų tikslingiausioms priemonėms*“ ir kad kuriant bendrą politiką „*nepakankamai atsižvelgta į tam tikrus sunkumus ir poreikius*“.

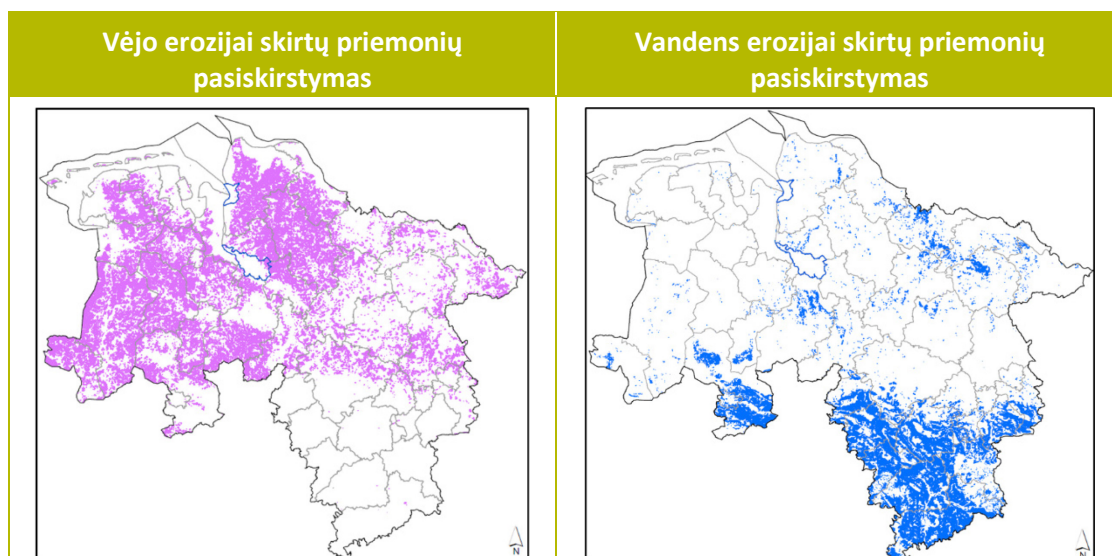
54 Atrinktų kaimo plėtros programų apžvalga parodė, kad agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės, skirtos biologinės įvairovės, vandens ir dirvožemio klausimams spręsti, geografiniu atžvilgiu arba pagal ūkininkavimo rūšį taikomos labai įvairiai. Tai turėjo įtakos tam, kiek lėšų buvo skirta vietovėms, turinčioms opiausių dirvožemio problemų, ir galimybei nustatyti išlaidų poveikį.

55 Ispanijoje (Andalūzijoje) priemonės, apimančios beveik visas planuojamas išlaidas dirvožemiui, yra geografiniu atžvilgiu tikslingos. Tačiau, nors Ispanijos valdžios institucijos nustatė, kad 26 % žemės ūkio paskirties žemės ploto būdinga didelė erozijos rizika, šioms rizikingoms vietovėms buvo skirta mažiau nei ketvirtadalis išlaidų, skirtų dirvožemio priemonėms.

56 Vokietijoje (Žemutinėje Saksonijoje) nedidelė dalis lėšų skiriama dirvožemio priemonėms, o didesnė – biologinės įvairovės ir vandens priemonėms; kai kuriomis iš jų papildomai prisidedama prie dirvožemio apsaugos. Kovai su vėjo erozija šiaurinėje regiono dalyje ir su vandens erozija pietinėje regiono dalyje valdžios institucijos taikė geografiniu atžvilgiu tikslines priemones (**6 diagrama**, dirvožemiui skirtos priemonės). Šioms priemonėms buvo skirta 3,7 % lėšų, jos apėmė mažiau nei 0,2 % remiamo ploto ir, kaip teigiama, turėjo didelį poveikį.

²⁰ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, vertinimo santrauka, [SWD\(2021\) 425 final](#), BŽŪP poveikis biologinei įvairovei, dirvožemiui ir vandeniui (gamtos ištekliams), p. 2.

6 diagrama. Agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonių pasiskirstymas Žemutinėje Saksonijoje

Šaltinis: © Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz. Parengta SLA Servicezentrum Landentwicklung und Agrarförderung.

57 Prancūzija (Pietūs-Pirėnai) sukūrė priemones, skirtas visai ūkininkavimo sistemai pagerinti, o ne geografiniu atžvilgiu tikslingai spręsti dirvožemio problemas. Nors biologinės įvairovės ir su vandeniu susijusiomis priemonėmis taip pat galima prisidėti prie dirvožemio apsaugos, nacionaliniu tyrimu patvirtinta, kad visose Prancūzijos regioninėse kaimo plėtros programose trūksta dėmesio dirvožemio klausimams²¹.

58 Tam tikroms agrarinės aplinkosaugos priemonėms Airija taiko trijų pakopų metodą, skirtą konkrečioms ūkių rūšims. Pavyzdžiui, pagal vieną pakopą prioritetą suteikiamas intensyvios gyvulininkystės ūkininkams ir ūkininkams, turintiems daugiau kaip 30 ha ariamųjų pasėlių. Nepaisant šio prioriteto suteikimo, priemone daugiausiai naudojosi maži ūkiai arba valdos, kuriose dirbama ne visą darbo laiką. Taip atsitiko todėl, kad ši priemonė pasirodė esanti finansiškai mažiau patraukli, nei tikėtasi, didesniems, visą darbo laiką dirbantiems intensyvaus ūkininkavimo ūkiams šalies pietuose ir rytuose, kur ūkininkavimo poveikis aplinkai yra didžiausias.

59 Nyderlandai parengė tik su biologine įvairove ir vandeniu susijusias priemones. Nors šios priemonės gali turėti teigiamą poveikį dirvožemiui, nė viena nebuvo skirta vietovėms, kuriose yra žinomų dirvožemio problemų, tokių kaip tankinimas, dirvožemio organinių medžiagų mažėjimas, biologinės įvairovės nykimas ar dirvožemio erozija.

²¹ Centre d'études et de prospective – „Bilan des évaluations in itinere des Programmes de développement rural (PDR) régionaux“ – No 162 – Mars 2021, p. 4.

60 Kalbant apie finansavimo pakankamumą, manome, kad finansinių išteklių paskirstymu turėtų būti atspindimas ir nustatytų dirvožemio problemų rimtumas, ir patobulinimai, kuriuos reikia atlikti per tam tikrą laikotarpį²². Pastarieji turėtų būti įrodyti tinkamai įsisavinant lėšas ir nustatant tikslus.

61 Nustatėme, kad atrinktos valstybės narės paprastai skyrė lėšas remdamosi tokiais kriterijais kaip ankstesnis lėšų įsisavinimas pagal panašias priemones, turimi finansiniai ištekliai ir nustatytų poreikių pobūdis.

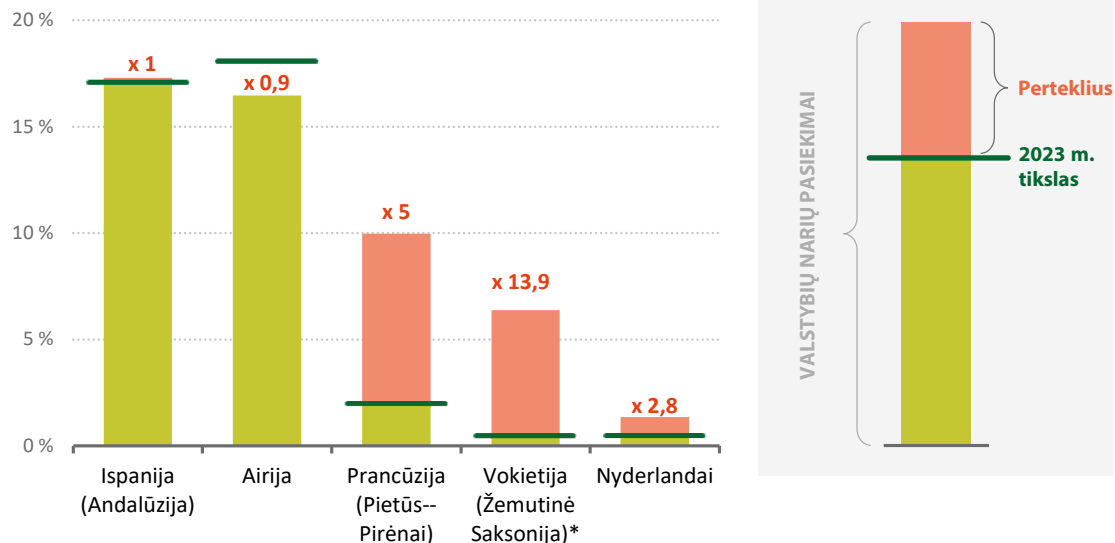
62 Visose atrinktose valstybėse narėse dirvožemio priemonės buvo aplinkosaugos priemonių rinkinio, apimančio biologinę įvairovę, vandenį ir dirvožemį, dalis. Dėl riboto dirvožemiui skirtų priemonių taikymo tikslingumo sunku kiekybiškai įvertinti joms skirtas išlaidas. Kai buvo įmanoma kiekybiškai įvertinti, kaip Ispanijoje, Airijoje ir Vokietijoje, pastebėjome, kad dirvožemio priemonėms skirtų lėšų dalis labai skiriasi – nuo 45,8 % šio rinkinio Airijoje iki 3,9 % Vokietijoje (Žemutinė Saksonija).

63 Kadangi nėra konkrečių dirvožemiui skirtų priemonių, valstybėms narėms sunku nustatyti, kokio dydžio lėšų reikia dirvožemio problemoms spręsti ir KPP nustatytiems tikslams, susijusiems su „žemės ūkio paskirties žemės, kurioje vykdomos valdymo sutartys, susijusios su dirvožemio valdymo gerinimu ir (arba) dirvožemio erozijos prevencija, procentine dalimi“, pasiekti. Mūsų analizė rodo, kad valstybės narės nustato labai nedidelius tikslus, kuriuos reikia pasiekti iki 2023 m. Iš **7 diagramos** matyti, kad Airijoje ir Ispanijoje šie tikslai iš esmės buvo pasiekti, o Prancūzijoje (Pietų-Pirėnų regione), Vokietijoje (Žemutinėje Saksonijoje) ankstyvuojau laikotarpiu ir Nyderlanduose iki 2020 m. – gerokai viršyti.

²² Specialioji ataskaita 07/2011 „Ar agrarinei aplinkosaugai skiriamos paramos modelis ir valdymas tinkami?“, 91 dalis.

7 diagrama. 2023 m. tikslo, nustatyto žemės ūkio paskirties žemės, kurioje vykdomos valdymo sutartys, susijusios su dirvožemio valdymo gerinimu ir (arba) dirvožemio erozijos prevencija, procentinei daliai, pasiekimas

Žemės ūkio paskirties žemės, kurioje vykdomos valdymo sutartys, susijusios su dirvožemio valdymo gerinimu ir (arba) dirvožemio erozijos prevencija, dalis

(*) Žemutinėje Saksonijoje 2021 m. programos dalinių pakeitimų 0,46 % tikslas buvo pakoreguotas iki 1,96 %, o panaudojimas daugiau nei tris kartus viršija pakoreguotą tikslą.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis šalių duomenimis.

Kaimo plėtros programose buvo numatyta nedaug mėšlo tvarkymo priemonių, nepaisant žinomų azoto pertekliaus problemų

64 Tikėjomės, kad valstybių narių valdžios institucijos, spręsdamos azoto pertekliaus problemą, įtrauks į savo KPP priemones, skirtas mėšlo tvarkymui labiausiai paveiktose vietovėse gerinti, ir skatins ūkininkus jomis naudotis. Nagrinėdami atrinktas KPP, radome nedaug priemonių, kuriomis siekiama pagerinti mėšlo tvarkymą vietovėse, kuriose, kaip žinoma, yra azoto perteklius.

65 Vokietija (Žemutinė Saksonija) pranešė, kad 2016–2019 m. azoto perteklius neviršija aukštesnės 120–162 kg/ha azoto kategorijos. Šiai problemai spręsti buvo tiesiogiai skirta tik 1 % viso biudžeto, o susijusi agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonė ne visada buvo skirta toms vietovėms, kuriose yra azoto perteklius.

66 Ispanijoje (Andalūzijoje) 2013–2017 m. azoto perteklius hektarui padidėjo apie 90 %. Neradome nė vienos kaimo plėtros priemonės, kuria būtų tiesiogiai siekiama pagerinti mėšlo tvarkymą, ir aptikome tik vieną priemonę, kuria ribojamas gyvūnų tankumas hektare, o tai gali netiesiogiai prisidėti prie azoto pertekliaus hektare mažinimo.

67 Pasak Komisijos²³, 2016–2019 m. bendras Airijos azoto perteklius buvo 39 % didesnis nei ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu. Pagal KPP dauguma veiksmų, skirtų mėšlo tvarkymui, buvo dalijimosi žiniomis ir investavimo priemonės, o ne biologinės įvairovės, vandens ar dirvožemio priemonės. Apskaičiavome, kad išlaidos mėšlo tvarkymui sudarė 1,4 % visų kaimo plėtrai skirtų išlaidų. Airijos fosforo perteklius išlieka vienas didžiausių ES²⁴ (žr. 37 dalį).

68 Per tą patį laikotarpį Nyderlanduose azoto perteklius, ypač iš mėšlo, padidėjo 10 %. Nenumatyta jokių kaimo plėtros priemonių ir neskirta ES lėšų šiai problemai spręsti.

69 Prancūzijoje (Bretanėje) mėšlo tvarkymas buvo įvardytas kaip viena pagrindinių problemų ir jai spręsti buvo suplanuotos konkrečios kaimo plėtros priemonės, kurioms, mūsų skaičiavimais, skirta apie 30 % 2014–2020 m. KPP biudžeto. Tačiau vietovėse, kuriose buvo azoto perteklius, ūkininkai mažai naudojami atitinkamomis priemonėmis²⁵.

Valstybių narių atliktuose vertinimuose pateikta mažai informacijos apie savanoriškų priemonių poveikį

70 Norint veiksmingai paskirstyti išteklius, valstybėms narėms reikia pakankamos, svarbios ir patikimos informacijos apie savanoriškų priemonių indėlį sprendžiant dirvožemio ir mėšlo problemas. Išnagrinėjome penkių audituotų valstybių narių savanoriškų kaimo plėtros priemonių stebėsenos ir vertinimo tvarką, kad įvertintume ES ir valstybių narių lygmeniu teikiamos informacijos apie tvarų dirvožemio ir mėšlo valdymą kokybę.

²³ SWD(2021) 1001 *final*, 22/38 dalis, p. 403.

²⁴ Ten pat, p. 421.

²⁵ „La politique publique de lutte contre la prolifération des algues vertes en Bretagne“, Cour des comptes française, 2021 m. liepos mėn.

71 Apskritai nustatėme, kad valstybės narės pateikia mažai informacijos apie savanoriškų priemonių indėlį gerinant tvarų dirvožemio ir mėšlo valdymą, o tai savo ruožtu riboja Komisijos galimybes pateikti išsamią apžvalgą ES lygmeniu.

72 Savo 2018 m. įgyvendinimo ataskaitose valstybės narės privalėjo²⁶ pateikti informaciją dėl to, kiek jų KPP intervencijomis buvo remiama dirvožemio erozijos prevencija ir dirvožemio valdymo gerinimas. Iš penkių atrinktų valstybių narių tik Ispanija (Andalūzija) pateikė savanoriškų priemonių, susijusių su dirvožemio sąlygomis, indėlio įvertinimą ir tik Airija pateikė mėšlo tvarkymo įvertinimą.

73 Pavyzdžiui, Ispanijoje (Andalūzijoje) valdžios institucijos atliko tyrimą, kuris parodė, kad augalų dirvožemio dangą eroziją gali sumažinti 66 %. Savo 2018 m. ataskaitoje²⁷ jos apskaičiavo, kad 2015–2018 m. įgyvendinant KPP priemones buvo išvengta 2,3 milijono tonų dirvožemio nuostolių. Savo 2018 m. ataskaitoje²⁸ Airijos nacionalinės institucijos apskaičiavo, kad KPP priemonėmis nitratų, fosforo, azoto oksido ir metano kiekis per metus ilgainiui sumažės 5–9 %.

74 Peržiūrėtose ataskaitose taip pat nustatėme atvejų, kai poveikio rodiklių arba nebuvo (Prancūzija), arba jie buvo neatnaujinti (Prancūzija, Vokietija, Ispanija (Andalūzija)). Dažniausiai naudojama rodiklių rūšis išlieka išdirbio rodikliai. Pavyzdžiui, 2018 m. Airijos ataskaitoje naudojama išdirbių informacija, siekiant pranešti apie gerą pažangą siekiant dirvožemio tikslo, tačiau nepateikiama konkrečios rezultatais pagrįstos informacijos atsakant į bendrą vertinimo klausimą, susijusį su dirvožemiu. Nyderlanduose nėra susijusių rodiklių ar vertinimų, nes KPP nėra įtraukta jokių mėšlo tvarkymo priemonių.

²⁶ Reglamento (ES) Nr. 808/2014, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1305/2013 dėl paramos kaimo plėtrai, teikiamos Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšomis, taikymo taisyklės, V priedas.

²⁷ Andalūzijai skirta ataskaita, 2019 m. birželio mėn., p. 468.

²⁸ „Indecon“ atliktas Airijos kaimo plėtros programos (2014–2020 m.) vidurio laikotarpio vertinimas, 2019 m. rugpjūčio mėn., p. 172.

75 Visų pirma galimybę laiku gauti pakankamai informacijos apie savanoriškų priemonių indėlį sprendžiant dirvožemio problemas riboja du veiksniai. Pirma, dėl būdingo BŽŪP intervencijos logikos sudėtingumo²⁹ labai sunku nustatyti priežasties ir pasekmės ryšį ir įvertinti konkrečių priemonių indėlį siekiant konkretaus tikslo. Pasirinktose valstybėse narėse radome paaiškinimų dėl kai kurių apribojimų vertinant BŽŪP indėlį. Pavyzdžiui, Prancūzijoje valdžios institucijos pripažino, kad sunku atskirti faktinį BŽŪP priemonių poveikį nuotekų koncentracijai, nes į KPP nebuvo įtrauktos priemonės, skirtos konkrečiai gyvulininkystės nuotekoms valdyti.

76 Antra, kaip pažymėta pačios Komisijos vertinime, „*trūksta tikslų, išsamių, laiku pateiktų ir vienodų duomenų*“, taip pat reikia laiko, kad priemonių rezultatai taptų matomi³⁰. Komisijos ataskaitoje dėl BŽŪP rezultatų, susijusių su jos tikslais, taip pat pabrėžiamos šios problemos³¹. Nustatėme, kad trūksta duomenų apie dirvožemio tankinimo, druskėjimo ir taršos vietą, mastą ir intensyvumą valstybėse narėse, o duomenų apie dirvožemio biologinės įvairovės pokyčius ES nėra. Nuo 2018 m. Komisijos Jungtinis tyrimų centras įtraukė klausimus apie dirvožemio biologinę įvairovę į konkretų tyrimą, kuris bus pagrindas stebėti pokyčius ir teikti ataskaitas dėl jų ateityje.

77 Taip pat trūksta duomenų apie mėšlo kiekį ir kokybę³². Pirmieji duomenys apskaičiuojami remiantis gyvūnų populiacija ir taikant išmetamųjų teršalų faktorius.

²⁹ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, vertinimo santrauka, [SWD\(2021\) 424 final](#), BŽŪP poveikis biologinei įvairovei, dirvožemiui ir vandeniui (gamtos ištekliams), p. 12.

³⁰ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, vertinimo santrauka, [SWD\(2021\) 425 final](#), BŽŪP poveikis biologinei įvairovei, dirvožemiui ir vandeniui (gamtos ištekliams), p. 2.

³¹ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl bendros stebėsenos ir vertinimo sistemos įgyvendinimo, įskaitant 2014–2020 m. bendros žemės ūkio politikos rezultatų vertinimą, [COM\(2021\) 815 final](#), p. 6.

³² [Manure management and soil biodiversity](#), Julia Königer et al, 2021 m.

Mėšlo naudojimo apribojimų veiksmingumas ribojamas leidžiančiomis nukrypti nuostatomis ir duomenų trūkumu

Dirvožemio tarša padidėjo ūkiuose, kurie pasinaudojo nukrypti leidžianti nuostata dėl azoto ribinių verčių

78 Nitratų direktyva³³ ribojamas gyvulių mėšlo kiekis, kurį kiekvienas ūkis gali įterpti į žemę ir kuriame yra 170 kg/ha azoto. Komisija gali leisti nukrypti nuo šios ribinės vertės, jei objektyvūs kriterijai rodo, kad nustatytas azoto kiekis ir kitos sąlygos nepadidins vandens taršos nitratais. Azoto ir fosforo maisto medžiagų balanso tendencijas analizavome remdamiesi Komisijos ataskaitomis dėl Nitratų direktyvos įgyvendinimo 2016–2019 m.³⁴ laikotarpiu ir penkių atrinktų valstybių narių apžvalga.

79 Apskritai Komisija pranešė, kad „[I]yginant 2008–2011 m. ir 2012–2015 m. ataskaitinius laikotarpius 27 ES valstybėse narėse ir Jungtinėje Karalystėje, tiek azoto, tiek fosforo grynas balansas 28 ES valstybių narių lygmeniu šiek tiek padidėjo“. Iki 2022 m. pabaigos tokių duomenų apie 2016–2019 m. laikotarpį ES lygmeniu nebuvo, nes aštuonios valstybės narės reikiamų duomenų nepateikė. Mūsų pasirinktų valstybių narių apžvalga rodo, kad maisto medžiagų balanso tendencijos labai skyrėsi (žr. [1 lentelę](#)).

1 lentelė. Maisto medžiagų balanso pokyčiai

Valstybė narė	Bendro azoto balanso pokytis nuo 2012–2015 m. iki 2016–2019 m. (kg/ha naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto)	Bendro fosforo balanso pokytis nuo 2012–2015 m. iki 2016–2019 m. (kg/ha naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto)
Vokietija	-10,3	-1,7
Ispanija	9,1	3,8
Prancūzija	0,1	0,6
Airija	13,5	2,4
Nyderlandai	17,2	0,1

Šaltinis: Europos Komisija, [SWD\(2021\) 1001 final](#), 1/38 dalis, 15 ir 17 lentelės.

³³ Tarybos direktyva (91/676/EEB), III priedas, 2 punkto b papunktis.

³⁴ [COM\(2021\) 1000 final](#), p. 3.

80 Vokietija sumažino savo maisto medžiagų perteklių, o Prancūzija jį išlaikė tame pačiame lygmenyje. Prancūzijos valdžios institucijos teigė, kad vandens kokybės tendencijos rodo, jog intensyvios gyvulininkystės baseinuose Prancūzijos vakaruose vyrauja palankios tendencijos, o ariamosiose vietovėse – gana nepalankios. Nustatėme, kad Ispanijoje (Andalūzijoje) 2013–2017 m. azoto perteklius hektarui padidėjo apie 90 %. Po dešimtmetį trukusio nuolatinio mažėjimo 2017 m. šis lygis priartėjo prie aukščiausio 2000 m. pasiekto lygio³⁵.

81 Airijoje ir Nyderlanduose, t. y. dviejose valstybėse narėse, kurioms buvo taikoma leidžianti nukrypti nuostata, gyvūnų tankumas hektare 2013–2016 m. padidėjo atitinkamai 5,8 % ir 6,4 %³⁶.

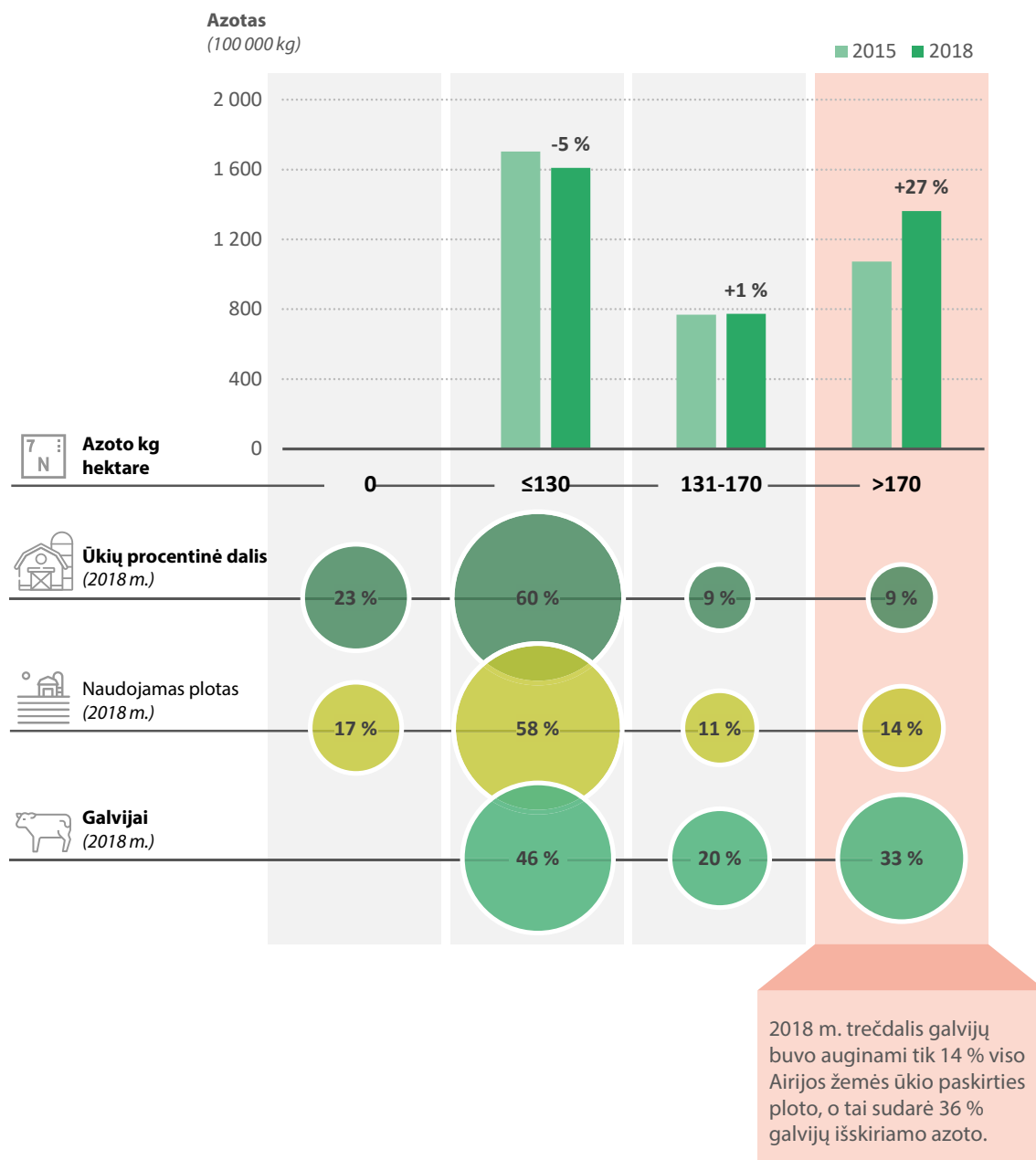
82 Komisija Airijai leido taikyti keletą leidžiančių nukrypti nuostatų 2007–2025 m. laikotarpiu³⁷. Remiantis Airijos valdžios institucijų pateikta informacija, 2015–2018 m. mėšlo kiekis padidėjo (+27 %) intensyviausio ūkininkavimo ūkiuose (t. y. tuose, kurie naudoja daugiau nei 170 kg/ha azoto) (žr. **8 diagramą**). Mažiau intensyvaus ūkininkavimo ūkiuose bandos dydis iš tikrųjų sumažėjo. 2018 m. trečdalis gyvulių buvo auginama 9 % intensyviausio ūkininkavimo ūkiuose.

³⁵ 2016–2019 m. Ispanijos nitratų ataskaita, p. 117.

³⁶ SWD(2021) 1001 *final*, 1/38 dalis, 9 lentelė.

³⁷ 2007 m., 2011 m., 2014 m., 2018 m. ir 2022 m.

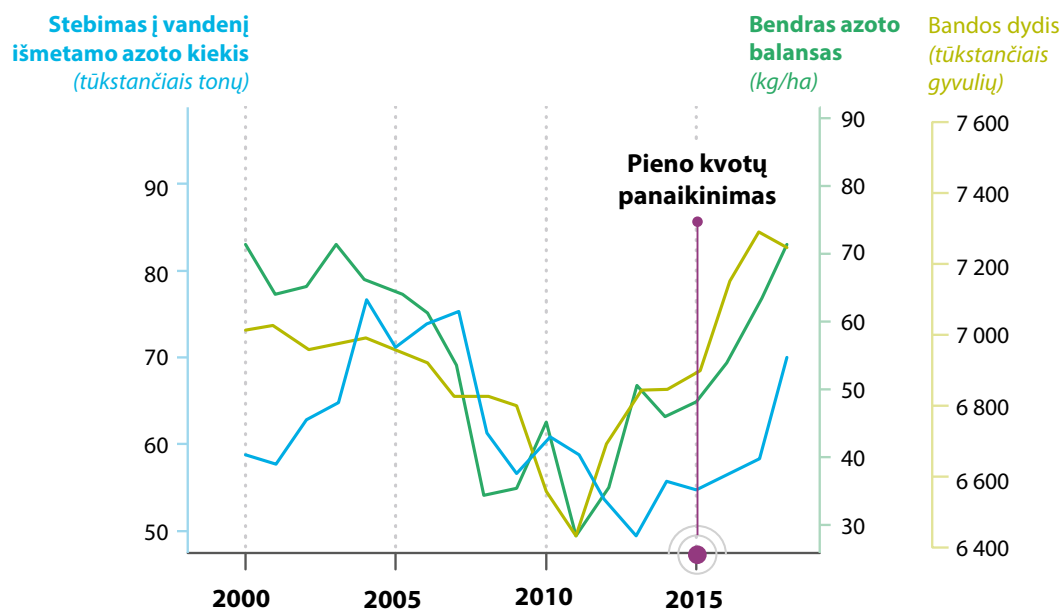
8 diagrama. Gyvulininkystės ūkių ir azoto, tenkančio hektarui, pokyčiai Airijoje, remiantis Airijos valdžios institucijų skaičiavimais

Šaltinis: Audito Rūmų pritaikyta Airijos valdžios institucijų pateikta informacija. Procentai suapvalinti ir ne visada sudaro 100 %.

83 Nustatėme stiprų ryšį tarp bandos dydžio ir azoto balanso, o po 2015 m., kai buvo panaikintos pieno kvotos, šis balansas pastebimai padidėjo³⁸ (žr. *9 diagramą*).

9 diagrama. Bandos dydžio ir azoto balanso pokyčiai Airijoje

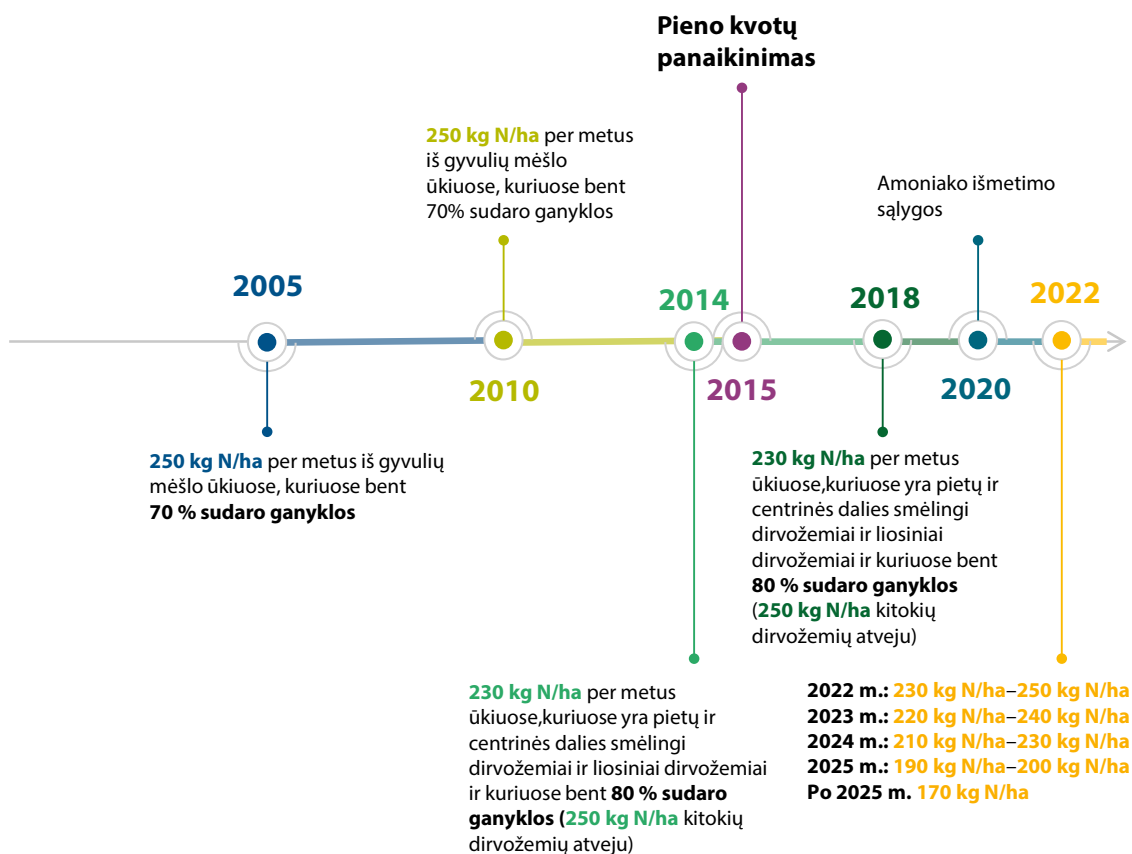
Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Airijos institucijų pateikta informacija.

84 Paskutinę nukrypti leidžiančią nuostatą Komisija Airijai leido laikyti 2022 m. laikotarpiui iki 2025 m. Komisija leido padidinti azoto iš mėšlo kiekio, kurį galima panaudoti kasmet, ribą nuo 170 kg/ha iki 250 kg/ha azoto. Pagrindinis skirtumas tarp 2022 m. ir 2018 m. suteiktos nukrypti leidžiančios nuostatos yra tas, kad vietoj ketverių metų bus atliekama dvejų metų vandens kokybės duomenų peržiūra. Dėl to atsiranda galimybė, kad 250 kg/ha azoto norma, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, nuo 2024 m. bus sumažinta iki 220 kg/ha vietovėse, iš kurių vanduo patenka į vandenį, kuriuose pastebimos blogėjimo tendencijos, tarša ar taršos rizika.

³⁸ Taip pat žr. mūsų [Specialiosios ataskaitos 11/2021](#) „Išskirtinė parama ES pieno gamintojams 2014–2016 m.“ 52 dalį.

85 2005–2022 m. Komisija Nyderlandams leido taikyti šešias leidžiančias nukrypti nuostatas (žr. **10 diagramą**). Naujausia leidžianti nukrypti nuostata, kuri buvo suteikta 2022 m. rugsėjo 30 d., nustos galioti 2025 m. gruodžio 31 d.

10 diagrama. Nyderlandams pagal Nitratų direktyvą leistos taikyti leidžiančios nukrypti nuostatos

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

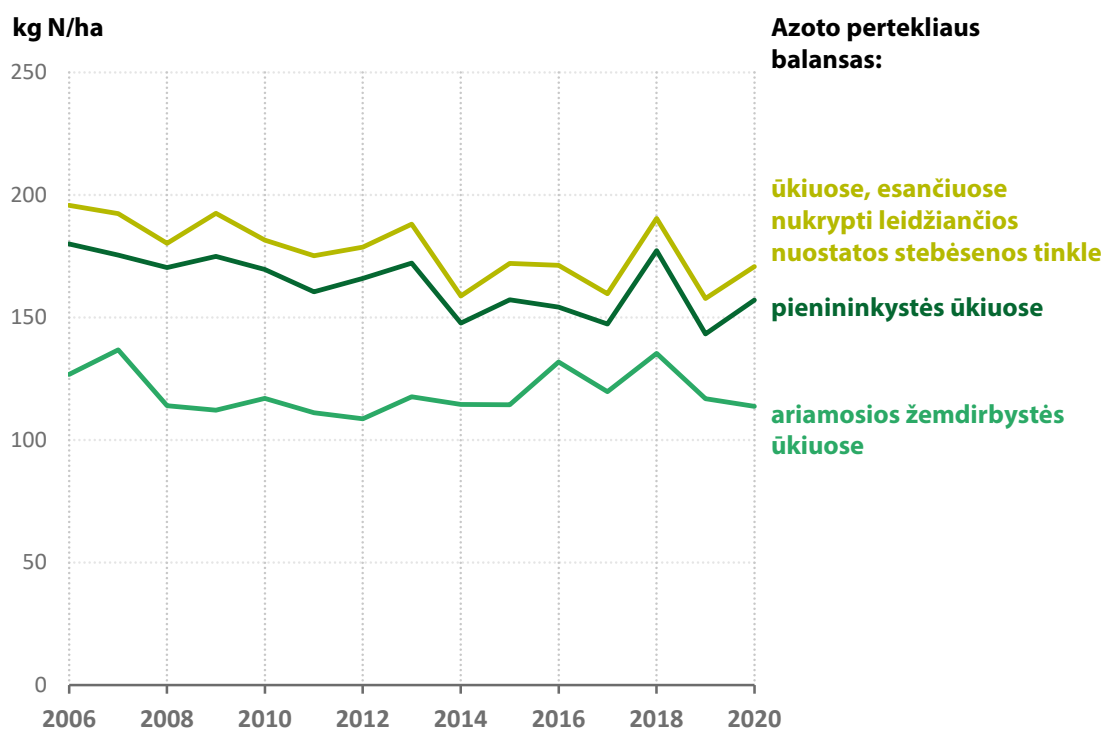
86 Europos pieno kvotos pirmą kartą buvo padidintos 2009 m. ir panaikintos 2015 m., o nuo 2012 m. pieninių karvių skaičius Nyderlanduose padidėjo. Šiuo laikotarpiu taip pat padidėjo išmetamas azoto ir fosforo kiekis³⁹.

³⁹ „Žemės ūkio praktika ir vandens kokybė Nyderlanduose: būklė (2016–2019 m.) ir tendencijos (1992–2019 m.)“. 2020 m. nitratų ataskaita su ES Nitratų direktyvos veikslių programų poveikio stebėsenos rezultatais, p. 19 ir 88, Nacionalinis visuomenės sveikatos ir aplinkos institutas (RIVM), 2021 m.

87 Dėl padidėjusio gyvulių skaičiaus 2008–2016 m. susidarė daugiau mėšlo nei iki 2008 m. 2017 m. ir 2018 m. mėšlo gamyba sumažėjo dėl privalomo gyvulių skaičiaus mažinimo. 2021 m. trys iš keturių pienininkystės ūkių pagamino daugiau mėšlo nei maksimalus leistinas kiekis, kurį galima naudoti nuosavoje žemėje, o 92 % gyvulininkystės ūkių pagamino per daug mėšlo⁴⁰.

88 2020 m. duomenys apie azoto pertekliaus balansą Nyderlandų ūkiuose (žr. [11 diagramą](#)) rodo, kad didžiausias perteklius yra ūkiuose, kuriems buvo leista taikyti leidžiančias nukrypti nuostatas.

11 diagrama. Azoto pertekliaus balansas Nyderlandų ūkiuose

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis [Vageningeno universiteto moksliniu tyrimu](#).

89 Valstybės narės taiko griežtesnes sąlygas (žr. [5 langelį](#)) ūkininkams, kurie prašo leisti taikyti leidžiančią nukrypti nuostatą. Vis dėlto Airijoje ir Nyderlanduose pastebėjome aiškią riziką, kad leidžiančios nukrypti nuostatos suteikia ūkininkams galimybę didinti bandas ir taip bloginti dirvožemio būklę ir vandens kokybę.

⁴⁰ [Mestproductie bij gebruiksnormen: bedrijven met overproductie](#), clo.nl.

5 langelis

Airijos ūkininkams nustatytų griežtesnių kontrolės sąlygų pavyzdys

Valdžios institucijos ūkininkams, kurie kreipiasi dėl leidimo taikyti leidžiančią nukrypti nuostatą, nustatė šias sąlygas: sudaryti dirvožemio mėginių imtį ir atlikti maisto medžiagų valdymo planavimą, privalomai naudoti mažos taršos srutų skleidimo įrangą ir rengti mokymus. Nuo 2022 m. Airijos valdžios institucijos tikrina 10 % pareiškėjų, kuriems taikoma leidžianti nukrypti nuostata dėl nitratų, palyginti su 5 % tikrintų anksčiau. Jei nustatoma, kad jie neatitinka reikalavimų, kitais metais jie negali teikti paraiškos.

Dėl duomenų trūkumo Komisija negali įvertinti, kaip valstybės narės taiko mėšlo tvarkymo reikalavimus

90 Komisija yra atsakinga už tai, kad valstybės narės laikytųsi Nitratų direktyvos. Pagrindinė šios vykdymo užtikrinimo funkcijos dalis – kas ketverius metus analizuoti valstybių narių teikiamus duomenis apie vandens kokybę.

91 Komisija praneša, kad trūksta duomenų iš ne daugiau kaip pusės valstybių narių arba jie yra neišsamūs, įskaitant vidutinį gyvulių skaičių, vidutinį gyvulių mėšlo azoto ir mineralinių trąšų azoto naudojimą, gyvulių mėšlo fosfatų naudojimą, bendrą ir grynąjį azoto balansą, bendrą fosforo balansą ir su žemės ūkiu susijusį aplinką išmetamą azoto kiekį. Dėl šių spragų negalima apskaičiuoti ES lygmens vidurkių, todėl sprendimų priėmėjai neturi naudingų gairių nitratų politikai valdyti, o visuomenė negali geriau suprasti, su kokiais iššūkiais susiduriama.

92 Nitratų direktyvoje taip pat reikalaujama, kad parinkdamos šias priemones ar veiksmus, valstybės narės turi atsižvelgti į jų veiksmingumą ir sąnaudas, palyginti su kitomis galimomis prevencinėmis priemonėmis. Tačiau trijose iš penkių mūsų atrinktų valstybių narių nustatėme, kad nebuvo atlikti jokie ekonominio efektyvumo tyrimai, susiję su veiksmų programų įgyvendinimu nitratų pažeidžiamose zonose.

93 Be to, Nitratų direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės į savo ketverių metų ataskaitas įtrauktų vandens telkinių, užterštų nitratais arba kuriems gresia pavojus būti užterštiems nitratais, būklės atkūrimo grafiką. Tokia prognozė yra naudinga, nes padeda užkirsti kelią tolesnei vandens taršai. Iš Komisijos atliktos apžvalgos⁴¹ matyti, kad tik 20 valstybių narių pateikė vandens kokybės prognozę. Peržiūrėję 2016–2019 m.

⁴¹ COM(2021) 1000 *final*, p. 9.

nacionalines ataskaitas, nustatėme, kad Vokietija nepateikė informacijos apie vandens kokybės prognozes, o Prancūzijos ir Airijos prognozės apsiribojo 2021 m.

Nyderlanduose ir Ispanijoje prognozės buvo atitinkamai 2027 ir 2039 metams.

6 langelyje kalbama apie prognozavimą Ispanijoje ir parodoma, kad kai kurie aspektai dar neaptarti.

6 langelis

Požeminio vandens būklės atkūrimo Ispanijoje prognozės

Ispanijoje modelis, vadinamas „Patrical“, buvo naudojamas nustatyti laikotarpiams, kada galima tikėtis, kad bus atkurta gera požeminio vandens būklė. Tačiau jame taip pat yra spragų. Visų pirma vis dar yra 25 % vandens kokybės matavimo stočių, esančių vietovėse už nitratų pažeidžiamų zonų ribų, kurios yra užterštos arba kurioms gresia užteršimo pavojus ir kurioms nėra prognozuojama, kada jos vėl taps „geros“⁴² būklės.

Nitratų direktyvos pažeidimų nagrinėjimo procedūros yra ilgos

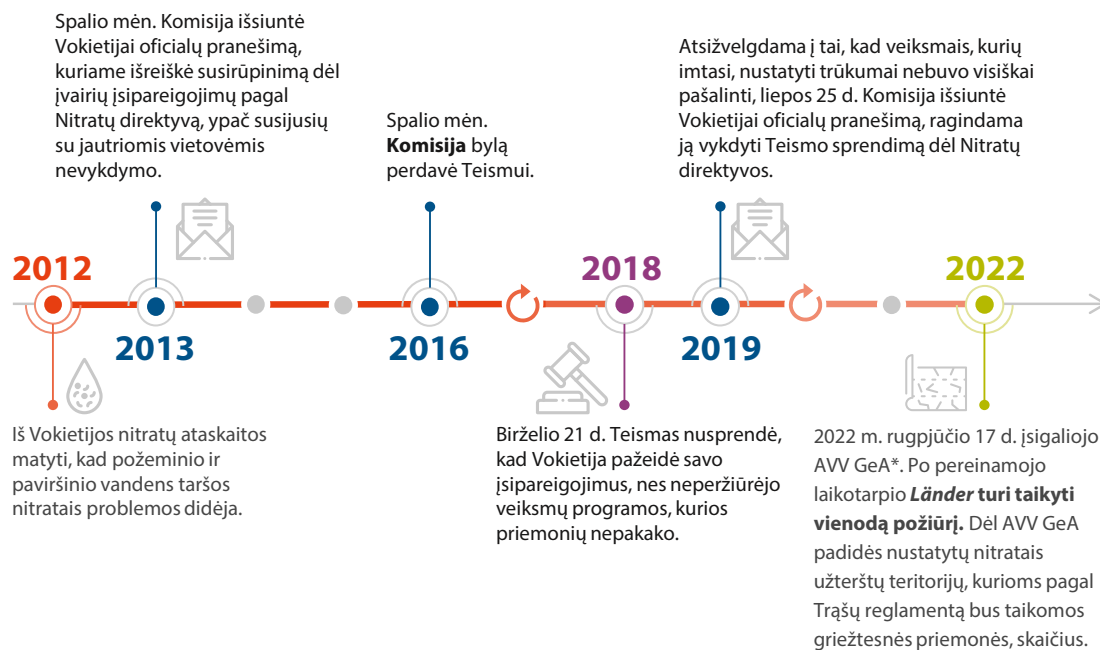
94 Vienintelis būdas, kuriuo Komisija gali užtikrinti direktyvos vykdymą, yra pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūrą pagal Sutartis. Pagal šią procedūrą Komisija turi teisę dėl valstybės narės kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą.

95 Jei Komisija nustato, kad valstybės narės galbūt nesilaiko Nitratų direktyvos, ji gali atlikti tyrimą. Atliekant tyrimą visų pirma siekiama išsiaiškinti, ar valstybės narės tinkamai nustatė nitratų pažeidžiamas zonas ir į savo nacionalines veiksmų programas įtraukė tinkamas priemones, skirtas taršai nitratais mažinti ir užkirsti jai kelią.

96 Komisijos duomenimis, dėl Nitratų direktyvos pradėtos 56 pažeidimų nagrinėjimo procedūros, iš kurių penkios 2023 m. gegužės mėn. buvo tebevykdomos (dvi Belgijoje (viena Valonijos regione ir viena Flandrijos regione), Vokietijoje, Italijoje ir Ispanijoje). Nustatėme, kad bylos sprendžiamos ilgai (vidutiniškai daugiau nei penkerius metus, o keturiais atvejais Belgijoje, Airijoje ir Ispanijoje – daugiau nei dešimtmetį. Komisija tikėjosi užbaigti Vokietijos bylą 2023 m. birželio mėn. **12 diagramoje** pateiktas pagrindinių šio atvejo etapų tvarkaraštis.

⁴² 2016–2019 m. Ispanijos nitratų ataskaita, 7 skyrius, p. 302.

12 diagrama. Europos Sąjungos Teisingumo Teisme iškeltos bylos dėl reikalavimų nesilaikymo Vokietijoje tvarkaraštis

 2017 m. ir 2020 m.: Vokietijos veiksmų programos, ypač Potvarkio dėl trąšų, peržiūra

***AVV GeA:** Bendrasis administracinis reglamentas dėl nitratais užterštų ir eutrofikuoatų zonų nustatymo

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Vokietijos institucijų pateiktais duomenimis.

97 Parlamentas⁴³ paragino Komisiją žymiai geriau naudotis savo vykdymo užtikrinimo įgaliojimais, susijusiais su Nitratų direktyva. Audito Rūmai ketina atlikti **auditą**, kaip pažeidimų nagrinėjimo procedūros padeda skatinti atitiktį ES teisės aktams ir ją užtikrina.

⁴³ 2022 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kovos su vandens tarša, sukelta nitratų, priemonių, įskaitant įvairių nitratų matavimo sistemų patobulinimus valstybėse narėse (2021/3003(RSP)).

Išvados ir rekomendacijos

98 Darome išvadą, kad dėl dažnai nedidelio užmojo standartų apibrėžties ir reikalavimų, taip pat riboto tikslingumo nacionaliniu lygmeniu Komisija ir valstybės narės nepakankamai naudojosi turimomis priemonėmis ir kad dar yra daug galimybių dirvožemio būklei pagerinti.

99 Nustatėme, kad kompleksinės paramos standartai, susiję su dirvožemio ir mėšlo valdymu, gali padėti įveikti dirvožemiui kylančias grėsmes, nes jie taikomi 85 % naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto (25–29 dalys). Tačiau valstybių narių lygmeniu nustatyti dirvožemio reikalavimai dažnai atitinka esamą ūkininkavimo praktiką, todėl pagal juos ūkininkų elgseną reikia keisti ribotai ir dėl to dirvožemio būklė gali pagerėti tik nežymiai (30–38 dalys).

100 Nustatėme, kad Komisija kasmet neįvertino priemonių, kurių valstybės narės ėmėsi geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) reikalavimams įgyvendinti, užmojo lygio (39 ir 41 dalys). Tačiau ji, atlikdama *ex post* vertinimą, atgaline data pranešė apie 2015–2020 m. GAAB. Be to, labai nedaug valstybių narių įvertino kompleksinės paramos sistemos indėlį užtikrinant tvarų dirvožemio ir mėšlo valdymą (42 dalis). Mūsų nuomone, nors ir pripažįstama, kad 2023–2027 m. laikotarpiu buvo padaryta patobulinimų, esama rizikos, kad dėl nepakankamų iki šios dienos atliktų kai kurių valstybių narių įgyvendinimo priemonių pokyčių bendras poveikis tvariam dirvožemio ir mėšlo valdymui bus ribotas (43–51 dalys).

1 rekomendacija. Peržiūrėti standartų užmojo lygį, apie jį pranešti ir įvertinti jų įgyvendinimo rezultatus

Kalbant apie 2023–2027 m. laikotarpį, Komisija turėtų:

- a) programavimo laikotarpiu pranešti apie konkrečios reguliarios peržiūros, kaip valstybės narės įgyvendina visus GAAB, rezultatus ir įtraukti jų užmojo lygio įvertinimą;
- b) pasibaigus programavimo laikotarpiui įvertinti GAAB standartų, konkrečiai susijusių su tvaria dirvožemio ir mėšlo valdymo praktika, įgyvendinimo rezultatus.

Tikslinė įgyvendinimo data: a) 2026 m. ir b) 2031 m.

101 Nustatėme, kad nedaug BŽŪP savanoriškoms priemonėms skirtų kaimo plėtros lėšų buvo skirta vietovėms, kuriose dirvožemio problemos yra opiausios. Net ir tais atvejais, kai parama buvo teikiama tikslingai, ne visada tose vietovėse padidėjo išlaidos. Praktiškai valstybės narės savo kaimo plėtros programose nenustatė šioms priemonėms skirtą biudžetą, remdamosi lėšų, reikalingų dirvožemio valdymo gerinimo ir kovos su dirvožemio erozija tikslams pasiekti, įvertinimu (**52–63** dalys). Be to, nustatėme, kad valstybės narės į savo KPP įtraukė nedaug priemonių, susijusių su mėšlo tvarkymu (**64–69** dalys). Be to, nustatėme, kad valstybių narių atliktuose BŽŪP savanoriškų priemonių vertinimuose pateikta mažai informacijos apie jų indėlį į tvarų dirvožemio ir mėšlo valdymą (**70–77** dalys).

2 rekomendacija. Pateikti ataskaitą dėl BŽŪP savanoriškų priemonių tikslingo taikymo opiausioms vietos dirvožemio problemoms spręsti

2023–2027 m. programavimo laikotarpiu Komisija turėtų:

- a) konkrečiai įvertinti, ar valstybių narių BŽŪP savanoriškų priemonių tikslingumas ir finansavimo tvarka yra tinkama, kad būtų pasiektas numatomas dirvožemio valdymo pagerinimas, ir apie tai pranešti;
- b) kartu su valstybėmis narėmis parengti nuoseklų metodą, kaip laiku stebėti ir vertinti BŽŪP savanoriškų priemonių indėlį į tvarų dirvožemio ir mėšlo valdymą.

Tikslinė įgyvendinimo data: 2026 m.

102 Kalbant apie Nitratų direktyvos nuostatų, susijusių su mėšlu, taikymą, nustatėme, kad dėl politinių sprendimų, pavyzdžiui, pieno kvotų panaikinimo, ūkiuose, kuriems taikoma nukrypti leidžianti nuostata dėl azoto ribinių verčių, kuriomis ribojamas mėšlo naudojimas, padidėjo bandos dydis. Todėl dėl šios nukrypti leidžiančios nuostatos buvo apribotas Direktyvos tikslo įgyvendinimas (**78–89** dalys).

103 Vienintelis būdas, kuriuo Komisija gali užtikrinti direktyvos vykdymą, yra pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūrą pagal Sutartis. Nustatėme, kad Komisijos nurodytoms byloms išspręsti reikia daug laiko. Parlamentas paragino Komisiją žymiai geriau naudotis savo vykdymo užtikrinimo įgaliojimais, susijusiais su Nitratų direktyva (**94–97** dalys).

3 rekomendacija. Apsiriboti leidžiančių nukrypti nuostatų taikymą ir peržiūrėti vieni kitiems prieštaraujančius tikslus kitose politikos srityse

Priimdama sprendimą dėl leidžiančių nukrypti nuostatų suteikimo, Komisija turėtų užtikrinti, kad jos būtų taikomos tik tose vietovėse, kuriose jau pasiektas Nitratų direktyvos tikslas, ir į savo vertinimą įtraukti galimų tikslų prieštaravimų, kylančių kitose ES politikos srityse, peržiūrą.

Tikslinė įgyvendinimo data: nuo 2024 m.

104 Komisija pranešė, kad nemaža dalis valstybių narių savo 2016–2019 m. Nitratų direktyvos įgyvendinimo ataskaitose nepateikė pakankamai duomenų apie tam tikrus pagrindinius mėšlo naudojimo rodiklius. Dėl tokio duomenų trūkumo Komisija negali įvertinti, kaip valstybėse narėse taikomi mėšlo tvarkymo reikalavimai. Be to, tik 20 valstybių narių Nitratų direktyvos įgyvendinimo ataskaitose pateikė vandens kokybės prognozę, būtiną sprendžiant mėšlo keliamos taršos problemą (90–93 dalys).

4 rekomendacija. Pagerinti ES lygmens konsoliduotų duomenų kokybę

Valdydama Nitratų direktyvos įgyvendinimą, Komisija turėtų imtis tolesnių veiksmų dėl nitratų ataskaitų peržiūros metu nustatytų duomenų spragų valstybių narių lygmeniu, kad galėtų ES lygmeniu pateikti išsamesnius ir patikimesnius konsoliduotuosius duomenis ir prognozes apie mėšlo tvarkymą ir vandens taršą.

Tikslinė įgyvendinimo data: nuo 2024 m.

Šią ataskaitą priėmė I kolegija, vadovaujama Audito Rūmų narės Joëlle Elvinger, 2023 m. birželio 7 d. Liuksemburge įvykusiame posėdyje.

Audito Rūmų vardu

Pirmininkas
Tony Murphy

Priedai

I priedas. Atitinkamos Nitrato direktyvos nuostatos

Straipsniai Valstybės narės turi:

**3 straipsnio
1 dalis** nustatyti vandenį, kurie yra ar gali būti paveikti taršos, jei nebus imtasi veiksmų;

**3 straipsnio
2 dalis** savo teritorijoje nustatyti visas pažeidžiamas zonas, iš kurių vanduo patenka į vandentakius;

**4 straipsnio
1 dalis** sukurti geros žemės ūkio praktikos kodeksą (ar kodeksus) (žr. Direktyvos II priedą);

**5 straipsnio
1 dalis** sukurti veiksmų programas nustatytoms pažeidžiamoms zonoms (žr. direktyvos III priedą, kuriame nurodytos įtrauktinos priemonės);

**5 straipsnio
5 dalis** imtis papildomų priemonių arba sustiprinti veiksmus, kurie, jų manymu, yra būtini, jei tampa aišku, kad priemonių nepakanka tikslams pasiekti;

**5 straipsnio
6 dalis** parengti ir įgyvendinti tinkamas monitoringo programas;

**5 straipsnio
7 dalis** rečiausiai kas ketverius metus turi patikslinti ir, jei reikia, pakeisti savo veiksmų programas ir papildomas priemones;

10 kas ketverius metus pateikti Komisijai ataskaitas.

Šaltinis: 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyva dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (91/676/EEB)..

II priedas. Valstybių narių atranka

2 lentelėje nurodytos penkios valstybės narės, kurias atrinkome šiam auditui, kad būtų užtikrinta esamų dirvožemio apsaugos ir mėšlo tvarkymo problemų ir atitinkamos ES taikomos ūkininkavimo praktikos įvairovė. Šias valstybes nares ir regionus, jei jie išskiriami, pasirinkome remdamiesi naujausia informacija, atspindinčia dirvožemio kokybei kylančias grėsmes (pavyzdžiui, erozija, organinės medžiagos, anglies dioksido saugojimas) ir bendro maisto medžiagų balanso svarbą bei pokyčius (įskaitant dvi valstybes nares, kurioms taikoma nukrypti leidžianti nuostata dėl Nitratų direktyvoje nustatytos viršutinės ribos).

2 lentelė. Auditui atrinktos valstybės narės

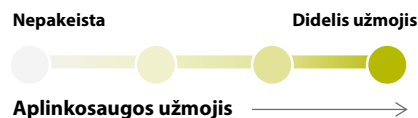
Šalis	Duomenys, susiję su dirvožemio apsauga	Duomenys, susiję su mėšlo tvarkymu
Prancūzija	Didelė dirvožemio organinės anglies nykimo rizika Il de Franso apylinkėse. Regione Pietūs-Prirėnai atlikome išsamų dirvožemio, o Bretanėje – mėšlo problemų tyrimą.	Antroje vietoje ES pagal bendrą azoto balansą 2015 m. (1,2 milijono tonų maisto medžiagų). Kai kuriuose regionuose išlieka karštųjų taškų. Dėl nitratų nutekėjimo atsirado pripažintų problemų, tokių kaip melsvabakterės.
Ispanija (Andalūzija)	9,8 % žemės ūkio paskirties žemės ploto gresia didelė erozija, o tai viršija ES vidurkį (6,6 %). Vidutinis dirvožemio organinės anglies kiekis Ispanijos ariamojoje žemėje yra apie 15 g/kg, t. y. mažiausias visoje ES. Andalūzija yra vienas iš regionų, kuriame nukentėjo didžiausia žemės ūkio paskirties žemės dalis.	Ispanija yra trečioje vietoje ES pagal bendrą azoto balansą 2015 m. (1,2 milijono tonų maisto medžiagų) ir nuo 2009 m. šis rodiklis tik vienoje valstybėje augo labiau.
Airija	Dideli durpynų, kuriuose gausu anglies, plotai (nusaustuose durpynuose per metus išsiskiria apie 20 tonų CO ₂ iš hektaro). Maža ekologinio ūkininkavimo dalis turi įtakos dirvožemio kokybei (2018 m. mažiau nei 5 % naudojamo žemės ūkio naudmenų ploto).	2009–2015 m. Airijoje bendras azoto balansas padidėjo 40 %. Airija pasinaudojo leidžiančia nukrypti nuostata dėl 170 kg/ha azoto viršutinės ribos.

Šalis	Duomenys, susiję su dirvožemio apsauga	Duomenys, susiję su mėšlo tvarkymu
Nyderlandai	2018 m. Nyderlanduose ekologinio ūkininkavimo plotas sudarė tik 3,2 %, t. y. buvo gerokai mažesnis už 27 ES valstybių narių vidurkį. 2015 m. vidutinis organinės anglies kiekis dirvožemyje buvo 32,2 g/kg (ES lygmens vidurkis – 43,1 g/kg).	Azoto perteklius –200 kg/ha per metus – buvo keturis kartus didesnis už ES vidurkį (kaip nurodyta 2020 m. Komisijos rekomendacijoje dėl Nyderlandų BŽŪP strateginio plano). Nyderlandai pagal Nitratų direktyvą taiko nukrypti leidžiančią nuostatą dėl azoto iš gyvulių mėšlo.
Vokietija (Žemutinė Saksonija)	Žemutinę Saksoniją sudaro šeši pagrindiniai dirvožemio regionai, kurių kalvotose vietovėse labai derlingi dirvožemiai, kuriuos veikia vandens erozija, ir smėlėti ir organiniai dirvožemiai, kuriuos veikia vėjo erozija. Žemutinėje Saksonijoje yra 70 % visų Vokietijos durpynų ir 20 % visų pelkių. 70 % Žemutinės Saksonijos durpynų naudojama žemės ūkiui.	Žemutinėje Saksonijoje yra keletas rajonų, kuriuose yra didelis gyvulių tankumas ir didėjantis azoto perteklius – 108 kg/ha žemės ūkio naudmenų ploto 2017 m.

Šaltinis: Audito Rūmų atranka remiantis duomenimis, įtrauktais į: Komisijos valstybėms narėms skirtas rekomendacijas dėl jų strateginio BŽŪP plano; ir vertinimas Europos Parlamentui „Žalioji kursas ir BŽŪP“, *Guyomard, Bureau et al.* (2020 m.).

III priedas. Su dirvožemiu susijusių standartų pokyčiai 2023–2027 m., palyginti su 2014–2020 m. standartais

Vokietija (Žemutinė Saksonija)	Airija	Prancūzija	Ispanija (Andalūzija)	Nyderlandai
GAAB dėl minimalios dirvožemio dangos				
Reikalavimų išplėtimas įtraukiant visą ariamąją žemę ir laikotarpio, kuriuo draudžiama naikinti augmeniją pūdymuose, pratęsimas. Jautrūs laikotarpiai nustatomi visai ariamajai žemei.	GAAB yra labiau apibrėžta laiko atžvilgiu, bet dabar apima nuostatas, kurios 2014–2020 m. buvo taikomos pagal kitą GAAB (minimalus žemės valdymas).	GAAB taikymas už nitratų pažeidžiamos zonos ribų.	Vertikalusis žemės dirbimas draudžiamas ir apribotas tuščios dirvos laikotarpis.	Dirvožemio dangos įpareigojimas vasarą – 100 %, o žiemą – 80 % ariamosios žemės ir papildomas juodojo pūdymo kontrolės laikotarpis.
GAAB dėl minimalaus žemės valdymo.				
Plotas padidės.	GAAB yra labiau apibrėžta laiko atžvilgiu, bet dabar apima nuostatas, kurios 2014–2020 m. buvo taikomos pagal kitą GAAB (minimali dirvožemio danga).	Nepakeista	Arimo sąlygų apribojimai šlaituose, kurių nuolydis didesnis nei 10 %, o ne 15 %.	Nėra didelių pakeitimų.
GAAB dėl dirvožemio organinių medžiagų išsaugojimo.				
Nepakeistas, tačiau kitų GAAB reikalavimai turės įtakos dirvožemio organinėms medžiagoms.	Išankstinis patvirtinimas bus reikalingas tais atvejais, kai deginimas yra būtinas dėl augalų sveikatos.	Nepakeista	Nurodomos draudimo deginti ražienas išimtys	Nėra didelių pakeitimų.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis kartu su valstybėmis narėmis patvirtintais duomenimis.

Santrumpos

AAKP: agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonė

BŽŪP: bendra žemės ūkio politika

EPSV: ekologiniu požiūriu svarbi vietovė

GAAB: gera agrarinė ir aplinkosaugos būklė

KPP: kaimo plėtros programa

NŽŪN: naudojamos žemės ūkio naudmenos

TANVR: teisės aktais nustatytas valdymo reikalavimas

TDV: tvarus dirvožemio valdymas

Terminų žodynelis

Agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonė: bet kokia veikla iš tam tikro neprivalomos veiklos rūšių rinkinio, kuria siekiama daugiau, nei reikalaujama pagal aplinkosaugos reikalavimus, ir kurią vykdydami ūkininkai turi teisę gauti išmokas iš ES biudžeto.

Bendra žemės ūkio politika: viena bendra ES žemės ūkio politika, apimanti subsidijas ir įvairias kitas priemones, kuriomis siekiama užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą, deramą ES ūkininkų gyvenimo lygį, skatinti kaimo plėtrą ir saugoti aplinką.

Dirvožemio organinės medžiagos: dirvožemio organinės medžiagos komponentas, sudarytas iš įvairių irimo stadijų augalų ir gyvūnų liekanų, dirvožemio mikrobus ląstelių ir audinių bei dirvožemio mikrobus sintetinamų medžiagų.

Ekologiniu požiūriu svarbi vietovė: ariamoji žemė, skirta žemės ūkio veiklai ir funkcijoms, kuriomis didinama biologinė įvairovė ūkiuose, kad būtų galima gauti žalinimo išmokas.

Gera agrarinė ir aplinkosaugos būklė: ūkininkų privaloma išlaikyti visos žemės ūkio paskirties žemės, ypač šiuo metu gamybai nenaudojamos žemės, būklė, kad jie gautų tam tikras išmokas pagal bendrą žemės ūkio politiką. Apima tokius klausimus kaip vandentvarka ir dirvožemio valdymas.

Griežtesnės paramos sąlygos: sistema, pagal kurią išmokos ūkininkams priklauso nuo to, ar jie taiko klimatui ir aplinkai naudingą, gyvūnų gerovę ir maisto saugą skatinančią praktiką. Nuo 2023 m. bendroje žemės ūkio politikoje pakeičia žalinimą ir kompleksinę paramą.

Kaimo plėtros programa: Komisijos patvirtintų daugiamečių nacionalinių ar regioninių tikslų ir veiksmų rinkinys, skirtas ES kaimo plėtros politikai įgyvendinti.

Kompleksinė parama: mechanizmas, pagal kurį išmokos ūkininkams priklauso nuo to, kaip jie laikosi aplinkos, maisto saugos, gyvūnų sveikatos, gerovės ir žemės valdymo reikalavimų. Nuo 2023 m. pakeista bendros žemės ūkio politikos **griežtesnėmis paramos sąlygomis**.

Naudojamos žemės ūkio naudmenos: visas plotas, kurį užima ariamoji žemė, daugiamečiai žolynai, daugiamečiai augalai ir asmeninio naudojimo daržai, neatsižvelgiant į žemės ūkio valdų nuosavybės formą ir į tai, ar jos naudojamos kaip bendra žemė.

Teisės aktais nustatytas valdymo reikalavimas: ES arba nacionalinė žemės ūkio paskirties žemės valdymo taisyklė visuomenės, gyvūnų ir augalų sveikatai, gyvūnų gerovei ir aplinkai apsaugoti.

Žalinimas: klimatui ir aplinkai naudingos žemės ūkio praktikos taikymas. Šiuo terminu paprastai vadinama ir atitinkama 2014–2022 m. ES paramos schema. Žalinimo reikalavimai apima tris ūkininkavimo būdus: pasėlių įvairinimą, daugiamečių žolynų išlaikymą ir ekologiniu požiūriu svarbias vietas.

Komisijos atsakymai

<https://www.eca.europa.eu/lt/publications/sr-2023-19>

Chronologija

<https://www.eca.europa.eu/lt/publications/sr-2023-19>

Audito grupė

Audito Rūmų specialiosiose ataskaitose pateikiami Audito Rūmų atliktų auditų, susijusių su įvairių sričių ES politika ir programomis arba su konkrečių biudžeto sričių valdymo temomis, rezultatai. Audito užduotis Audito Rūmai atrenka ir parengia taip, kad jos turėtų kuo didesnę poveikį, atsižvelgdami į neveiksmingumo ar neatitikties teisės aktams riziką, susijusių pajamų ar išlaidų lygį, būsimus pokyčius ir politinį bei viešąjį interesą.

Šį veiklos auditą atliko Audito Rūmų narė Joëlle Elvinger vadovaujama I audito kolegija „Tvarus gamtos išteklių naudojimas“. Auditui vadovavo Audito Rūmų narė Eva Lindström, jai padėjo kabineto vadovė Kristina Maksinen, ankstesnė kabineto vadovė Katharina Bryan, kabineto atašė Johan Stalhammar, padėjėja politikos klausimais Elena Graziuso, anksčiau kabinete dirbęs ekonomistas Andrzej Robaszewski, pagrindinis vadybininkas Paul Stafford, užduoties vadovas Alexandru Ilie, užduoties vadovo pavaduotojas Bertrand Tanguy, auditorė Asimina Petri ir auditorė bei grafikos dizainerė Marika Meisenzahl. Kalbinę paramą teikė Laura McMillan ir Xavier Ignasi Ferrero Gonzalez.

AUTORIŲ TEISĖS

© Europos Sąjunga, 2023

Europos Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika nustatyta [Audito Rūmų sprendime Nr. 6-2019](#) dėl atvirųjų duomenų politikos ir pakartotinio dokumentų naudojimo.

Jeigu nenurodyta kitaip (pavyzdžiui, atskiruose pranešimuose dėl autorių teisių), ES priklausantis Audito Rūmų turinys yra licencijuojamas pagal [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](#) licenciją. Todėl paprastai pakartotinis naudojimas yra leidžiamas, jeigu tai tinkamai pažymima ir nurodomi bet kokie padaryti pakeitimai. Asmenys, kurie pakartotinai naudoja Audito Rūmų turinį, neturi iškreipti pirminės prasmės ar minties. Audito Rūmai nėra atsakingi už bet kokius pakartotinio naudojimo padarinius.

Būtina gauti papildomą leidimą, jei tam tikrame turinyje vaizduojami privatūs asmenys, kurių tapatybę galima nustatyti, pavyzdžiui, Audito Rūmų darbuotojų nuotraukose, arba jame pateikiami trečiųjų asmenų kūriniai.

Gavus tokį leidimą, juo panaikinamas ir pakeičiamas pirmiau minėtas bendrasis leidimas ir jame aiškiai nurodomi bet kokie naudojimo apribojimai.

Siekiant naudoti ar atgaminti turinį, kuris nepriklauso ES, gali reikėti prašyti leidimo tiesiogiai iš autorių teisių turėtojų:

1 diagrama. Piktogramos ir ratas: © Jungtinės Tautos.

2, 8, 12 diagramos ir I priedas – piktogramos. Šios diagramos parengtos naudojant [Flaticon.com](#) išteklius. © Freepik Company S.L. Visos teisės saugomos.

6 diagrama. © *Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz*. Parengta *SLA Servicezentrum Landentwicklung und Agrarförderung*.

Programinei įrangai ar dokumentams, kuriems taikomos pramoninės nuosavybės teisės, pavyzdžiui, patentams, prekių ženklams, registruotiems dizainams, logotipams ir pavadinimams, Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika netaikoma.

Europos Sąjungos institucijų europa.eu domeno svetainėse pateikiamos nuorodos į trečiųjų asmenų svetaines. Audito Rūmai jų nekontroliuoja, todėl raginame peržiūrėti jose pateiktą privatumo ir autorių teisių politiką.

Audito Rūmų logotipo naudojimas

Audito Rūmų logotipas negali būti naudojamas be išankstinio Audito Rūmų sutikimo.

HTML	ISBN 978-92-849-0509-6	ISSN 1977-5725	doi: 10.2865/32137	QJ-AB-23-017-LT-Q
PDF	ISBN 978-92-849-0519-5	ISSN 1977-5725	doi: 10.2865/78433	QJ-AB-23-017-LT-N

Europoje 60–70 % ES dirvožemių yra prastos būklės, iš dalies dėl dirvožemio valdymo ir mėšlo tvarkymo praktikos. Bendroje žemės ūkio politikoje ir Nitrato direktyvoje pateikiama priemonių, kuriomis skatinama gerinti dirvožemio valdymą ir mėšlo tvarkymą.

Vertiname, ar Europos Komisija ir valstybės narės veiksmingai naudojami šiomis ES priemonėmis, skirtomis žemės ūkio paskirties dirvožemiui valdyti ir mėšlui tvarkyti tvariai. Nustatėme, kad jomis nebuvo naudojamosi pakankamai ir kad dar yra daug galimybių dirvožemio būklei pagerinti.

Rekomenduojame Komisijai peržiūrėti standartų užmojų ir apie jį pranešti, įvertinti jų įgyvendinimo rezultatus, teikti ataskaitas dėl BŽŪP savanoriškų priemonių tikslingumo, apriboti nukrypti leidžiančių nuostatų taikymą ir patobulinti konsoliduotuosius duomenis ES lygmeniu.

Audito Rūmų specialioji ataskaita parengta pagal SESV 287 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą.

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

Europos Sąjungos
leidinių biuras

EUROPOS AUDITO RŪMAI
12, rue Alcide de Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tel. +352 4398-1

Užklauskos: eca.europa.eu/lt/Pages/ContactForm.aspx
Interneto svetainė: eca.europa.eu
Twitter: @EUAuditors